

Old Ni-js

Kroniek van Eibergen, Beltrum en Rekken

In dit nummer o.a.

Onze Gids werd
verboden in W.O. II

Het Arbeidskamp
in Olden Eibergen

Herinneringen aan
de oorlog

Openluchttheater
De Maat 60 jaar

Onze Gids

Advertentieblad voor Eibergen en Omstreken
Verschijnt Iederen Vrijdag
Oplage 2000 exemplaren

No. 2. 8e Jaargang
30 Sept. 1941

Uitgever: Drukkerij H. Holten N.V., Eibergen
Redactie: H. Holten, A. J. Eibergen
Advertenties 12 cent per regel
Bij contract belangrijke reductie

Wij vragen Uw aandacht voor:
de mededeeling der distributie betreffende de bekendmaking
de uitreiking der extra zeeprentsoenen de kosteloze inenting tegen pokken de operette-uitvoering van „Excelsior” de mededeeling van District 44 en 45 de kleuterklasse der E.G.V. de danscursus te Rekken de opgave van kostthuizen de nieuwe naai- en kniplessen

Voorloopje zal dit
't laatste nummer
zijn van „Onze Gids”.

Enige dagen geleden ontvingen wij van hoogerhand de mededeeling dat „Onze Gids” met ingang van 1 October niet meer mag verschijnen, in verband met de pers-reorganisatie en de papier-schaarschte.

Degenen, die zich de laatste weken als abonnee hadden opgegeven, kunnen het bedrag aan porto, dat zij voor de nummers na 1 Oct. storten, terug ontvangen bij den agent te Beltrum of aan het Bureau.

Predikbeurten

Zondag 5 Oct.
NED. HERV. KERK, EIBERGEN
v.m. 8.30 uur de heer N. Busink
v.m. 10 uur Ds. Boersma.
NED. HERV. KERK, REKKEN
v.m. 10 uur Ds. J. J. Ploos v. Amstel.
NED. PROT. BOND, EIBERGEN
v.m. 10.30 uur Ds. C. J. Bleeker van Enschede.
GEREP. KERK, EIBERGEN
v.m. 9.30 en n.m. 3 uur Ds. Koers.

Houdt moed!

In 't verleden ligt het boden,
In 't nu wat worden zal.
„Onze Gids” dat wordt verlogen,
Want vandaag gaat hij ten val.
Maar... wederkomen zal hij zeker,
Zonder hem gaat het niet goed.
Doch wij drinken uit den beker
Nu het „bitter”, straks het „soet”.

Zeven jaren zijn verlopen
Dat „Onze Gids” geregeld kwam.
Allen wisten dat te hoopden
Wat men uit de „Gids” vernam.
De hand tusschen hooper en verkooper
Was talt, hieldt en aanzocht.
Nu moet hij echter naar den slooper,
Goed gezond en lang niet slecht.

Boven, burgers, alle luid,
Doch wij laten U niet gissen
Hoe wij moeten weer vooruit!
Vooral in deze donkere tijden
Zorgen wij nog voor U „licht”.
Want de duisternis bestrijden
Dat is onzen saakplicht.
Tegenwoordig laat men ons melken;
(Zij 't den op tweerlei wij)
Wij bedoolen niet: zonder stoken)
Om te bereiden onse spij.
Daarvoor kunnen wij ook zorgen
Zoolang de voorraad strekt — let well!
Koop nu, wacht niet tot morgen;
Het is een heel raar zaken spel.
't Oef conraten zijn verdwenen
Het „nieuwe” etc. is nu weg.
De ultra-golf die is verschenen,
Met radio zoekt men heel ver weg.
Soms is 't „ding” wel erg aan 't koken,
Draai dan maar door, men komt er wel.
Wij doen niet mee aan al dat spoken,
„t Mag hem niet hind ren” en vaarwel.
't Contact per „Gids” is nu verbroken,
Komt gij bij ons, wij houden moed.
De handen is elkaar gesproken
Dus wordt het zoo het weeg moet.
De resultaten zal, wij merken,
Het adres voor U dat is zeer fijn:
Voor Radio, Licht en Kracht (te) werken
Moet U nog steeds bij SOMSEN zijn.

Afscheid

Verleden week stonden wij even stil bij den ingang van den zeventen jaargang en spraken wij met dankbaarheid van de waardering, waarmee „Onze Gids” steeds ontvangen wordt. Thans zien wij ons genoodzaakt ons afscheidwoord te schrijven. „Onze Gids” mag, althans voorlopig, niet meer verschijnen. Dat ons dit buitengewoon spijt, behoeven wij U nauwelijks te zeggen.

Zeven jaar mocht „Onze Gids” zijn taak vervullen, voornamelijk om als belangrijke schakel dienst te doen tusschen den Handeldrijvenden Middenstand en het koopend publiek van Eibergen en omstreken.

Het begin was bescheiden, n.l. eenmaal per maand. Al spoedig bleek echter dat het noodig was het blad om de veertien dagen te laten uitkomen en sinds Maart 1938 kwam „Onze Gids” wekelijks in alle gezinnen, waar hij steeds met belangstelling ontvangen werd.

De „Goalrubriek” vooral maakte ons bladje populair. Meestal bleken het „keiharde goaljes” te zijn, zoals de term in de voetbalwereld luidt. Toen door de oorlogsomstandigheden de handelsgesprekken sterk verminderden, was het de „Goalrubriek” die ons blad op peil hield, ja, zelfs het aantal annonce's veelal deed overtreffen. Voorts maakten de distributie- en gemeentelijke publicaties „Onze Gids” als 't ware onmisbaar voor onze inwoners.

Helaas, hoevel hoop wij ook hadden voor de toekomst van „Onze Gids”, van hoogerhand is anders beslist. Wij moeten ons werk beëindigen, maar niet anders dan in de hoop en het vertrouwen dat eenmaal de tijd zal komen dat „Onze Gids” zijn taak weer met volle energie zal hervatten. Wij denken de adverteerders voor het volle vertrouwen dat zij vanaf het begin in ons blad stelden, maar vooral ook de talrijke medewerkers,

Old Ni-js is het orgaan van de Historische Kring Eibergen.
Lidmaatschap/abonnement € 18,- per jaar bij automatische betaling.
Toeslag bij betaling via toegezonden rekening € 1,50.

Secretariaat

secretariaat@historischekringeibergen.nl

I. Hensbroek-Harkema
Postbus 139
7150 AC Eibergen
Leliestraat 54
7151 GK Eibergen
tel.: 0545-473364

Bank

Rabo Eibergen
Rek.nr. 31.64.48.095

Ledenadministratie

J.W. Scholl
Nijenkerckestraat
7482 ZX Haaksbergen
tel.: 053-5721225
w.scholl@historischekringeibergen.nl

Bezorging Old Ni-js

D. Somsen
Mallumse Molenweg 23
7152 AT Eibergen
tel.: 0545-472517

Website

www.historischekringeibergen.nl

J. Stokkers
info@historischekringeibergen.nl

Bestuur Historische Kring Eibergen

A. van der Ziel, voorzitter	Altena's Dijk 2	7274 GN Geesteren
I. Hensbroek-Harkema, secretaris	Leliestraat 54	7151 GK Eibergen
J.W. Scholl, penningmeester	Nijenkerckestraat 5	7482 ZX Haaksbergen
G. Klein Willink-Odink, lid	Merelstraat 3	7151 TH Eibergen
D. Somsen, lid	Mallumse Molenweg 23	7152 AT Eibergen
H. Floors, lid	Scholtenhagenweg 42-11	7481 VP Haaksbergen

Foto omslag: de voorpagina van "Onze Gids" 30 september 1941 laatste uitgave ten tijde van W.O. II.

Redactie Old Ni-js

A. van der Ziel (hoofdredacteur), J. Baake, H. Sieben, H. van Doorn en J. Smits
Redactieadres: Altena's Dijk 2, 7274 GN Geesteren
E-mailadres: redactie@historischekringeibergen.nl

Gehele of gedeeltelijke overname van artikelen is alleen toegestaan met schriftelijke toestemming van de auteur.

ISSN 1381-2548

Stuksprijs Old Ni-js € 6,00
Oplage 1200 exemplaren

Old Ni-js

Kroniek van Eibergen, Beltrum en Rekken

27e jaargang nr. 77

april 2014

Inhoud van dit nummer

Van de redactie	2
Algemene ledenvergadering 2014, Agenda en Jaarverslag 2013	4
Excursie naar glasblazerij Leerdam en de bloeiende Betuwe	9
Behoud graf Chrissemeuje	10
Historische Archief Eibergen helpt u graag	12
Onder de oude ginkgo biloba: museumnieuws	13
<i>Paul Puntman</i>	
Onze Gids werd verboden in W.O. II	15
<i>Bert van der Ziel</i>	
Het Arbeidskamp in Olden Eibergen	23
<i>Henk ter Agter</i>	
Eerbetoon aan de gevallen strijders der gemeente Eibergen	32
<i>Bert van der Ziel</i>	
Herinneringen aan de oorlog	39
<i>P. C. H. Müller</i>	
Openluchttheater De Maat 60 jaar	53
<i>Jansje van Dijk-Sijbrandij</i>	
Zingen uit het 'Sluterboek'	64
<i>Hans Werkman</i>	
Oetgekocht	72
<i>Bertus te Raa</i>	
Ons zoekplaatje: oplossingen en nieuwe opgave	76
<i>Johan Baake</i>	

Van de redactie

Kom met uw verhalen

Hoewel de generatie die het zelf heeft meegemaakt langzamerhand uitsterft, is de belangstelling voor de Tweede Wereldoorlog nog steeds heel groot. Het aantal films, documentaires, boeken en historische studies over de oorlog lijkt alleen maar toe te nemen. Reden voor de redactie om een viertal artikelen over de Tweede Wereldoorlog te publiceren.

Om te beginnen een artikel op basis van het laatste nummer van Onze Gids voordat de uitgifte van het blad per 1 oktober 1941 door de bezetter verboden werd. Gelet op de berichten en advertenties in dat (afscheids)nummer lijkt bijna iedereen nog te denken dat de gevolgen van de bezetting uiteindelijk wel mee zullen vallen. Naïviteit? Onwetendheid? Had onze plaatsgenoot Menno ter Braak ons nog niet genoeg gewaarschuwd voor de demonische ontwikkelingen in Duitsland? Of wilden Nederlanders de werkelijkheid niet onder ogen zien?

Het tweede artikel is van Henk ter Agter. Een boeiend verhaal over het Arbeidskamp in Olden Eibergen en wat de boeren families in de omgeving van het kamp meemaakten. Met zijn schets van de omgeving in die tijd geeft Henk zijn verhaal een bijzonder reliëf. De buurtbewoners waren destijds erg weinig gewend, kwamen zelden ver van huis, ontmoetten nauwelijks mensen van elders uit het land of van over de grens. In de oorlog veranderde dit drastisch. Zij kwamen toen in contact met 'völle vrömd volk' van heinde en ver.

Vervolgens krijgt u fragmenten uit een 'libretto' van C. de Bruijn Jr. In mei 1945 schreef hij de oorlogsgeschiedenis in de vorm van gedichten en liederen. Pathetische woorden over het leed dat ons werd aangedaan, de inzet en moed van verzetshelden en de noodzaak ons met groot idealisme in te spannen voor Herrijzend Nederland.

Ten slotte de oorlogsherinneringen van P.C.H. Müller. Zijn verhaal geeft een beeld van de algemene drang om het gewone leven zo goed mogelijk voort te zetten, de ongewone dingen die mensen in oorlogstijd doen en de morele afwegingen die daarbij gemaakt worden.

Waar Müller in zijn verhaal stelt dat we aan het begin van de oorlog niet wisten wat ons nog te wachten stond, moet dit ook aan het einde van de oorlog het geval zijn geweest. Er was een explosie van vreugde en de idealen en verwachtingen voor de toekomst waren torenhoog. Toch zouden nog 'loodzware jaren' volgen, zo schreef de journalist/historicus Ad van Liempt in zijn recent verschenen boek "Na de bevrijding". In de jaren 1945-1950 kwam van alle idealen weinig terecht en wilde de wederopbouw nauwelijks lukken. Misschien, afhankelijk van inbreng van onze lezers, een thema voor een volgend nummer van Old Ni-js. Kom daarom met uw verhalen.

Ook andere onderwerpen komen aan bod.

Het 60 jarig jubileum van het Openluchttheater De Maat. Dit theater dateert van 1954 en het droeg er toe bij dat Eibergen vanachter het krantenpapier te voorschijn trad. Nog steeds spreekt het Openluchttheater tot de verbeelding. Jansje van Dijk schreef in 1984 een artikel over de eerste dertig jaar. Ze voegt er een

nieuw artikel aan toe over de ontwikkeling sindsdien.

Hans Werkman vertelt over Willem Sluiter, de dominee die het belabberde niveau wilde verbeteren van de liedjes die in de 17^e eeuw in Eibergen gezongen werden.

Het museumnieuws van Paul Puntman gaat dit keer over 'reminiscentie'. Een moeilijk woord maar een actueel onderwerp in de ouderenzorg en het museum speelt daarop in.

Zoals altijd weer een leuk zoekplaatje van Johan Baake.

Het dialectverhaal van Bertus te Raa is dit keer 'oetgekokt'.

De redactie wenst u veel plezier met al dit olde ni-js.

Wat mis ging

Burgemeesters komen en gaan. Wanneer je even niet goed oplet, is een vergissing gauw gemaakt. In Old Ni-js nr.76 ging het zelfs twee keer mis.

Op blz. 20, in het onderschrift van de foto van het Comité Onafhankelijkheidsfeest 1813-1913, wordt burgemeester J. Wilhelm genoemd terwijl het G.H. Smits had moeten zijn. G.H. Smits was burgemeester van 1902 tot 1915. J.P.A. Wilhelm werd pas in 1921 burgemeester te Eibergen en bleef dit tot 1934.

Op blz. 39 wordt per abuis burgemeester Ter Braak genoemd die in het kader van het centrumplan een nieuwe doorsteek aankondigde van de Kruiskamplaan naar de Nieuwstraat. Bedoeld werd burgemeester J.J.M.W. (Han) ter Laak. Ter Laak werd in 1988 burgemeester te Eibergen en werd in 1995 'weggestuurd'. Ter Braak was van 1954 tot 1976 burgemeester van Neede.

Verder nog een aardige verbetering en aanvulling bij een bespiegeling in het artikel over Van der Noordaa. Op blz. 16, waar de auteur zich afvraagt hoe G.J. van der Noordaa uit Amsterdam in Eibergen is beland, wordt een mogelijk verband geopperd met de spoorlijn die sinds 1884 meer mensen van elders naar Eibergen bracht. Wie weet heeft de stationschef in Eibergen, die een broer was van de toenmalige smid Te Biesebeek aan de Simmelinkstraat, een tip gegeven aan de reiziger die vervolgens smidsknecht werd bij de weduwe van smid Jan Tuinder. Deze optie kan uitgesloten worden, zo weet Paul van den Brand uit Ugchelen ons te vertellen. Paul is al jaren bezig om alle feiten te verzamelen van de vroegere spoorlijn langs Eibergen. Hij vertelt ons dat Gerrit Jan te Biesebeek pas in 1895 als volontair begon op het station in Eibergen.

Van der Noordaa werkte al in 1892 in de smederij van de weduwe Tuinder en in dat jaar trouwde hij met haar.

Bijkomstig, maar wel interessant, is dat de volontair Gerrit Jan te Biesebeek alle commiezenrangen doorliep waarna hij op 15 juli 1912 stationschef 4e klas werd in Holwerd. Op 1 september 1916 verruilde hij Holwerd voor Hellendoorn, waar hij eveneens stationschef werd. We zien hem in 1923 terug als stationschef van Zelhem. In 1925 keerde hij, samen met zijn vrouw Berendina Wassink, naar Eibergen terug. Een prachtige loopbaan van een autochtone Eibergenaar in de wereld van het spoor.

Eibergen, maart 2014.

Aan de leden van de Historische Kring Eibergen,

Het bestuur nodigt u van harte uit voor de
algemene ledenvergadering
dinsdag 22 april, 19.30 uur
De Huve, Grotestraat 52, Eibergen

AGENDA

1. Opening
2. Goedkeuring en vaststelling notulen algemene ledenvergadering 2013 *
3. Ingekomen stukken en mededelingen.
4. Vaststelling jaarverslag 2013 en onze plannen voor 2014.
5. Vaststelling van het financieel jaarverslag 2013, w.o. *
 - Jaarrekening van 2013
 - Balans per 31 december 2013
 - Verslag van de kascommissie
 - Begroting 2014.
6. Benoeming kascommissie
7. Bestuursverkiezingen.
Aftredend:
 - Gerrie Klein Willink-Odink, herkiesbaar
 - Iet Hensbroek-Harkema, niet herkiesbaar.Het bestuur stelt voor om te benoemen als bestuurslid:
 - Gerrie Klein Willink-Odink
 - Lonyta Bolster-Koeslag
 - Ton Esman
8. Rondvraag en sluiting.

**De stukken liggen voor het begin van de vergadering ter inzage.*

PAUZE

Jan Bornebroek zal ons deze avond vermaken met het onderwerp 'Boerenmagie', de extra dimensie van het platteland. Dit boeiende programma wordt toegelicht op de volgende pagina.

Met vriendelijke groet,

Iet Hensbroek-Harkema, secretaris.

DE EXTRA DIMENSIE VAN HET PLATTELAND

Dit mag u niet missen.

Na de pauze in de algemene ledenvergadering van de HKE, dinsdag 22 april, in De Huve te Eibergen kunt u genieten van een fantastisch programma van Jan Bornebroek over 'boerenmagie'.

Onder 'boerenmagie' verstaat Jan Bornebroek alles waaraan in het volksgeloof, de volkscultuur en de volksgeneeskunst van oudsher op het platteland van oostelijk Nederland een magische, onheilafwerende en genezende werking en kracht werd toegeschreven. Vanaf de prehistorie tot in de 20ste eeuw werd het dagelijkse doen en laten van de bewoners van deze regio beïnvloed door bijgeloof. Zelfs in de huidige moderne tijd zijn daarvan nog veel voorbeelden aanwijsbaar. Gevel- en stiepeltekens, stalramen, muurankers, oeleborden, heilsknoppen, levensbomen, hazelaar, lijsterbes en vlierstruik om er maar een paar te noemen, hadden oorspronkelijk allemaal een magische waarde.

De magische belevingswereld die van oudsher zo'n belangrijk deel uitmaakte van het leven op het platteland wordt door Jan Bornebroek op luchtige en laagdrempelige wijze zichtbaar gemaakt, verklaard en vertaald naar het heden. Aan de al of niet op waarheid berustende magische betekenis en geneeskrachtige werking van oude gebruiken, symbolen, flora en fauna op het platteland wordt aandacht besteed, evenals o.a. aan de betekenis van de heidense en christelijke religie voor het volksgeloof en de magische afweermiddelen tegen geesten, heksen en demonen.

Iedereen kan aspecten van 'boerenmagie' vinden in de directe woonomgeving, zonder dat men zich daar van bewust is en dat niet alleen op het platteland, maar overal. Zonder het te beseffen, zijn we omringd door uitingen van het gedachtegoed van onze voorouders uit de prehistorie. Eenmaal kennisgemaakt met 'boerenmagie' zal de beleving van het landschap voor altijd zijn veranderd door de extra dimensie die er aan is toegevoegd. Ogenscheinlijk vanzelfsprekende en nietszeggende landschaps- en architectuurelementen blijken plotseling een onvermoede en interessante betekenis te hebben, evenals voorheen onbegrepen symbolen, gebruiken en geneeswijzen. Kennis van 'boerenmagie' is een stimulans om de eigen regio te verkennen en het landschap op een heel aparte en unieke manier te beleven.

Jaarverslag Historische Kring Eibergen 2013,

Algemene ledenvergadering

De algemene ledenvergadering van 27 april die dit jaar door 61 leden werd bezocht had een bijzonder accent. Voorzitter Bert van der Ziel opende in de pauze van de vergadering de nieuwe ruimte voor het Historisch Archief Eibergen in 't Spieker. In dit Archief is tevens ondergebracht de knipselkrant en het boekenbezit van de Stichting Eibergen in de Wereld van het Boek. Een en ander was al aangekondigd in onze ledenvergadering van 2013, maar heeft nu dan een officieel tintje gekregen. Al met al een goede uitbreiding van de activiteiten van onze kring, niet alleen wat ruimte betreft maar ook wat het aantal actieve vrijwilligers aangaat. Ter verhoging van de feestvreugde kon de Eibergse bevolking in de grote zaal van 't Spieker genieten van een optreden van Hans Keuper naast dat van onze plaatsgenoten Reinhold Abbink, Netty Hengeveld en Bertus te Raa. Dat allemaal natuurlijk in het dialect.

Bestuur

De leden A. van der Ziel (vz.), J.W. Scholl (penningmeester) en D. Somsen (lid) waren aftredend maar hebben zich herkiesbaar gesteld. De vergadering ging akkoord met het toetreden tot ons bestuur van H. Floors. Dat betekent dat het bestuur na deze ledenvergadering bestaat uit de volgende personen: A. van der Ziel, voorzitter; J.W. Scholl, penningmeester; I. Hensbroek-Harkema, secretaris; D. Somsen, lid; G. Klein Willink – Odink, lid en H. Floors, lid.

In het afgelopen jaar heeft het bestuur zes maal vergaderd.

Old Ni-js

De redactie van Old Ni-js heeft verscheidene malen vergaderd.

Van het blad Old Ni-js zijn de nummers 74, 75 en 76 uitgegeven. Wij zijn trots op ons blad: Het ziet er mooi uit, menig onderwerp wordt na een diepgaand onderzoek op een boeiende wijze beschreven en vaste rubrieken blijven de aandacht vangen van onze leden. Niet alleen van onze leden ontvangen we dikwijls veel lof. Ook de regionale pers (Tubantia) wijdt met enige regelmaat lovende kritieken aan de artikelen in ons blad.

Nieuw in het blad is de flyer van het Historisch Archief Eibergen.

Historisch Archief Eibergen

Al voor de officiële opening in april 2013 zijn vrijwilligers enthousiast van start gegaan. Vrijwilligers die zorgen voor het up to date houden van de knipselkrant, die de boeken van de voormalige stichting Eibergen in de Wereld van het Boek catalogiseren, die een index maken van gepubliceerde artikelen in Old Ni-js en vrijwilligers die het voormalig Historisch Informatie Punt bemensen en zo, op aanvraag van belanghebbenden, onderzoek doen naar mensen, gebouwen of

gebeurtenissen uit het verleden. Het archief is iedere zaterdag geopend en mag zich verheugen in toenemende belangstelling.

Dodenherdenking

De traditionele bijeenkomst, waarbij namens de Historische Kring mevrouw Klein Willink en de heer Floors bij het monument een bloemstuk legden.

Excursie

Op 15 mei nam een bus van Hartemink een groot aantal leden en hun partners mee op reis naar het noorden. De vestingplaats Bourtange werd bezocht, waar een film werd vertoond over de geschiedenis van dit stadje. Wist u dat de naam Bourtange afgeleid was van Tange? Tange was een zandrug in het moerasgebied op de grens met Duitsland en daarop is dit vestingstadje gebouwd in 1580. Na door een gids door dit prachtige stadje rondgeleid te zijn werd de excursie voortgezet naar Dedemsvaart. Een bestuurslid van de Historische Vereniging Avereest legde een en ander uit over de kalkovens en gidsen gaven een rondleiding door de voormalige kalkovens en het museum. Een dag om met plezier op terug te kijken.

Erfgoedkoepel Berkelland

Met de andere historische verenigingen van onze gemeente houden we contact en overleg in de Erfgoedkoepel Berkelland. De koepel is bedoeld om daar waar dat voordelen oplevert de samenwerking te bevorderen. Ze komt driemaal per jaar bij elkaar.

Website

De website is de digitale etalage van onze vereniging en wil bezoekers helpen bij het vinden van informatie. Over de vraag hoe onze website beter in te richten en te benutten buigt zich een commissie. Ook vanuit het archief wordt hard gewerkt om historische informatie via de website toegankelijk te maken. We hopen het komende jaar vorderingen te maken op dit vlak.

Museum de Scheper

Met het museum de Scheper hebben wij nauwe samenwerking. We ondersteunen elkaar waar dat kan bij de verschillende activiteiten. Voorbeelden daarvan zijn de vaste rubriek Museumnieuws in ons blad en de jaarlijkse organisatie van het filmfestival. Bestuurlijk wordt minimaal een keer per jaar overleg gevoerd.

Samenwerking intern

Er zijn inmiddels vele groepen, groepjes en individuen actief binnen onze vereniging. Overal bruist het van enthousiasme. Om dat te bevorderen werd ook dit jaar een informele bijeenkomst belegd van bestuursleden, redactieleden, vaste

auteurs en de 'kartrekkers' van de verschillende werkgroepen van het archief. Die bijeenkomst is bedoeld om elkaar te informeren, te enthousiasmeren en de samenwerking te versterken. Deze traditie wordt door alle partijen als waardevol beleefd.

Eibergen, maart 2014

Iet Hensbroek, secretaris

Info van penningmeester over nieuwe voorschriften automatische incasso

Alvorens de Euro-incasso van de contributie over 2014 plaats zal vinden, dienen wij onze leden de volgende gegevens te verstrekken:

1. Ons incassant ID: NL63ZZZ401036950000
2. Uw kenmerk: Het machtigingsnummer van uw ledenkaart in onze ledenadministratie.
3. Het bedrag: Dit is in de Algemene Leden Vergadering vastgesteld op € 18,00
4. De incassodatum: 25 april 2014

U kunt van tevoren een incasso weigeren. Achteraf heeft u acht weken de tijd om een geïncasseerd bedrag te laten terugboeken.

Excursie, woensdag 7 mei 2014: De glasblazerij Leerdam, Het Hofje van Mevrouw van Aerden en de bloeiende Betuwe

Dit jaar organiseren we een schitterende excursie naar Leerdam. Aan de prachtige rivier de Linge, in Herberg-Restaurant De Lingehoeve worden we ontvangen met koffie/thee en lekkernij. Daarna gaan we naar de glasblazerij van Leerdam. Daar wacht ons een demonstratie van het glasblazen. Spannend om te zien hoe uit een klompje vloeibaar glas een vaas of een kunstobject getoerd wordt. Vervolgens krijgen we een rondleiding door het Hofje van Aerden. Dit fraaie hofje heeft een boeiende historie van arm en rijk met een koninklijk tintje. U kunt daar genieten van ondermeer een Rococo Regentenkamer met schilderijen van 17^e eeuwse meesters, origineel

serviesgoed en zilver, een tuin met historische fruitbomen en opnieuw een magnifiek uitzicht over de Linge. Op de terugreis voert de bus ons door de mooie Betuwe. U kent waarschijnlijk wel het lied: 'Eens zal de Betuwe in bloei weer staan, nog mooier en nog schoner dan voorheen'. We hopen dat dit 7 mei ook het geval zal zijn en dat we daarvan getuige zijn. Terug in de Achterhoek sluiten we af met het inmiddels welbekende buffet in Restaurant De Langenbaergh in Laren.

Vertrek: 9.00 uur vanaf de parkeerplaats van Hartemink aan de Kiefteweg in Eibergen. Terug in Eibergen: plusminus 20.00 uur.

Deelnemers krijgen tijdig nadere schriftelijke informatie over het reisschema.

Voor deelnemers die gebruikmaken van een rollator: Deze kan probleemloos worden meegenomen in de bagageruimte van de bus.

De kosten van deze excursie bedragen € 55,- per persoon, incl. koffie, gebak, entreprijzen en afsluitend buffet. Belangstellenden kunnen zich opgeven bij:

Gerrie Klein Willink-Odink, Merelstraat 3, 7151 TH Eibergen,
telefoon: 0545

Behoud van het graf van Chrissemeuje

De trots van Eibergen

Burgemeester L.H.H.R. (Leo) van Wensen (van 1947 tot 1964 burgemeester in Eibergen) maakte destijds graag reclame met de stelling dat er in Nederland geen gemeente kon worden gevonden waar het leven zo goed en gezond was als in Eibergen getuige het feit dat je daar 110 jaar kon worden. 'Kom in Eibergen wonen,' zei hij dan, 'daar kun je pas oud worden'. Chrissemeuje werd op 2 oktober 1959 110 jaar. Zij was de trots van Eibergen, de oudste inwonster van Nederland. Al die drukte ieder jaar rond haar verjaardag vond ze zelf eigenlijk maar niks. De flitslichten van persfotografen vond ze zelfs verschrikkelijk. Een keer stak ze woedend haar vuist omhoog en riep: 'A's jullie noe neet opholt, gao 'k naor bedde'.

Ze kon bijzonder laconieke opmerkingen maken. Zo ook toen ze vernam dat pastoor B.A.K. Kaeter was overleden. Haar familie dacht dat dit bericht haar

zou aangrijpen want de pastoor was vaak op bezoek geweest en kwam iedere verjaardag de mis opdragen in haar boerderij. Chrissemeuje reageerde echter heel kalm en onbewogen: 'D'r zal wah weer nen roomsen veur terugkommen'. Over haar eigen hoge leeftijd sprak ze ook heel nuchter: 'Oonze Leevn Heer zal mie wah vergetten'.

Niet vergeten

Chrissemeuje werd op 2 oktober 1849 als Christina Baks geboren in Holterhoek. Ze trouwde in 1887 met Gerrit Jan Startman die zeven jaar later overleed. In 1898 trouwde ze met Antonius Johannes Karnebeek die in 1921 kwam te overlijden. Omstreeks die tijd is haar achterneef J. B. Nijrolder bij haar op de boerderij in Holterhoek komen wonen.

Chrissemeuje overleed op 7 oktober 1959, vijf dagen na haar 110^e verjaardag. Ze werd

† Ter gedachtenis
aan het vrome afsterven van
CHRISSEMEUJE
die als Christina Baks op 2 oktober
1849 te Eibergen werd geboren. Zij
huwde met Gerrit Jan Startman en na
diens dood met Antonius Bernardus
Karnebeek.
Als oudste inwonster van Nederland
was zij niet alleen de trots van haar
geboorteplaats, maar genoot zij ook be-
kendheid in het gehele land. Onder
grote belangstelling vierde zij haar 110de
verjaardag, maar daags daarna moest zij
het bed houden, waarvan zij niet meer
zou opstaan. Op 7 oktober 1959 ontving
zij met volle kennis het Sacrament voor
de Zieken, waarna zij vredig in de Heer
ontsliep. O. L. Heer, Die haar, naar eigen
zeggen, vergeten scheen te hebben, was
Chrissemeuje komen halen. Haar laatste
levensjaren waren één voorbereiding ge-
weest op deze ontmoeting met Christus.
Op 12 oktober 1959 werd haar oude
lichaam naar de kerk gedragen voor
een plechtige uitvaart en daarna te
rusten gelegd op het Kath. Kerkhof te
Eibergen om daar de Opstanding op de
Jongste Dag af te wachten.
Zij ruste in vrede.
Onze Vader. Wees gegroet.

Het door Steenatelier Eibergen gerestaureerde grafmonument van Chrissemeuje, (foto: Leo Geerdink).

begraven op de Rooms Katholieke begraafplaats aan de Borculoseweg. 'Onze Lieve Heer' was Chrissemeuje uiteindelijk niet vergeten. Hij is haar komen halen zoals op het bidprentje staat vermeld. Maar nu, meer dan vijftig jaar later, dreigt in Eibergen de herinnering aan haar wel vergeten te worden. Haar graf zou geruimd moeten worden wanneer de grafrechten niet verlengd worden en de grafzerk geen opknapbeurt krijgt. De beheerder van de begraafplaats, Leo Geerdink, is daarom op zoek gegaan naar personen of instanties die belangstelling hebben voor behoud van het grafmonument.

Het resultaat is dat de Historische Kring Eibergen de kosten van verlenging van de grafrechten voor haar rekening neemt en Steenatelier Eibergen het grafmonument zal restaureren.

Een bescheiden monument voor 'de trots van Eibergen' blijft behouden. Chrissemeuje met haar typisch Achterhoekse nuchterheid, zal voorlopig nog niet vergeten worden.

Historisch Archief Eibergen helpt u graag

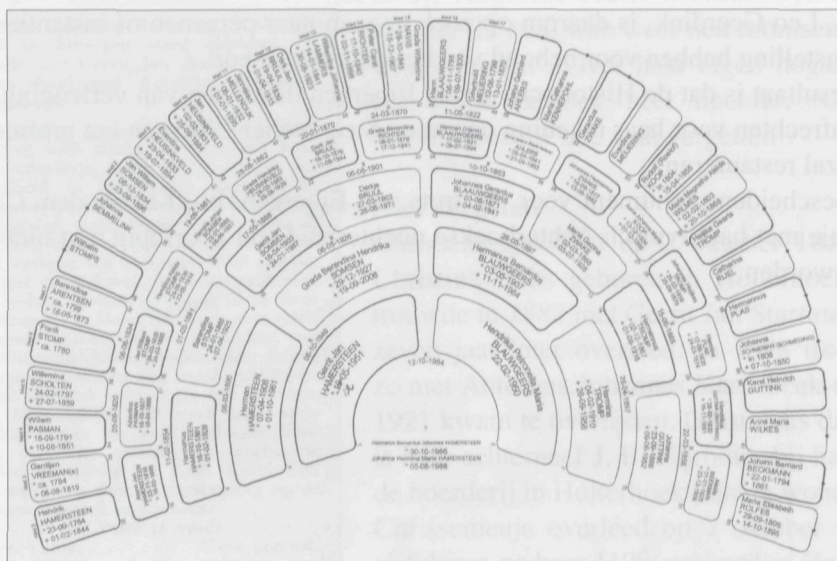
Het is alweer een jaar geleden, dat het Historisch Archief Eibergen in het Spieker is begonnen. Het liep in het begin niet storm, soms zaten we daar duimen te draaien, maar de laatste tijd is het behoorlijk druk.

Het archief bestaat uit een knipselarchief, een fotoverzameling, documentatie voor genealogie en ten slotte boeken van het voormalige Stichting Eibergen in de Wereld van het Boek. Het catalogiseren van de boeken nadert zijn voltooiing en de bedoeling is om dit dan op de computer te installeren en wellicht ook toegankelijk te maken op de website.

De mensen van het knipselarchief zijn elke maandagmiddag aanwezig. Het nieuws uit de kranten over Eibergen, Beltrum en Rekken op velerlei gebied wordt verzameld en gecatalogiseerd. Dit archief is goed te benutten bij historisch onderzoek naar allerlei zaken en kwesties die in Eibergen en omgeving hebben gespeeld.

De afdeling genealogie is elke zaterdag van 10.00-14.00 uur geopend. We beschikken reeds over een groot aantal boeken over familieonderzoek zoals doop-, huwelijk- en overlijdensregisters van Eibergen, Beltrum, Rekken en de aanpalende gemeenten, boeken over familiegeschiedenissen en microfiches. De bedoeling is dat indien u belangstelling heeft voor uw voorgeslacht wij u hiermee kunnen helpen. Wij doen de aanzet en dan kunt u met behulp van ons verder gaan. Zo zijn we nu bezig met onder meer de families ter Maat/te Hoonte – Schuurman/Lammers en te Bokkel/Wormgoor.

Tevens willen wij de jongeren interesseren voor deze hobby. Er zijn plannen om de scholen hiervoor te interesseren.

Onder de oude ginkgo biloba: museumnieuws

Reminiscentie: herinneringen ophalen

Met het toenemend aantal ouderen schieten de herinneringsprojecten als paddestoelen uit de grond. Je hoort van 'Oh ja-koffers' en 'Vergeet-mij-nietjes', maar in wezen komt het allemaal neer op een serie oude spullen, die in een koffer of kist aan een groep ouderen wordt aangeboden om hen aan het praten te krijgen over vroeger. Denk aan een koffiemolen, een tabaksdoos of een lei met griffel.

Museum de Scheper wil deze ontwikkeling op een meer verantwoorde manier bevorderen: ondersteund door wetenschappelijk onderzoek. Inge Wielens en Paul Puntman gingen daarom naar UT-professor Gerben Westerhof (psycholoog). Deze

sleepte Jojanneke Korte (psycholoog UT en Livio) mee. Ook Sigrid van der Sar (vaktherapeut Livio) en Anneke Bollen (sociaal cultureel werker De Meergaarden) kwamen aan tafel.

Het resultaat is dat Museum de Scheper historische voorwerpen ter beschikking stelt en de bijbehorende kennis levert over die voorwerpen en de omstandigheden van toen. Studenten van de UT verzorgen de selectie van de voorwerpen, de manier van bespreken en de evaluatie van het project. Isabel Nolte heeft onlangs haar bacheloronderzoek afgerond en de selectie van historische voorwerpen. Nu nemen Joram Wolff en Christine Triphaus het stokje over om de besprekingen in goede banen te leiden. De studenten worden begeleid door eerder genoemde psychologen en vaktherapeut.

De regelmatige duik in het verleden verbetert het oude brein

Deskundigen zijn het er over eens dat een regelmatige duik in het verleden het functioneren van de hersenen en van de hele persoon verbetert. Het bevordert het zelfbewustzijn en smeedt een betere band tussen de groepsleden. Afhankelijk van de gespreksmethode kunnen door gesprekken over het eigen verleden ook depressieve klachten verminderen. Hierop promoveerde Jojanneke Korte, waarmee ze een wetenschapsprijs in de Verenigde Staten won.

Programma voor mensen met ziekte van Alzheimer en hun mantelzorgers

Het verouderende brein is helemaal een hot topic, ook in de kunstmuseumwereld. Geïnspireerd door het programma Meet me at MoMa van het Museum of Modern Art in New York ontwikkelden het Stedelijk Museum in Amsterdam en het Van Abbemuseum in Eindhoven in samenwerking met het VU Medisch Centrum een programma voor mensen met de ziekte van Alzheimer en hun mantelzorgers. Niet

alleen de patiënt maar ook de mantelzorger heeft er baat bij. Tegelijkertijd verbetert de onderlinge relatie. In tien andere musea, waaronder het CODA in Apeldoorn, werd naast hun al bestaande koffer vol herinneringen, historische praatkaarten en reminiscentiekeuken het project Onvergetelijk CODA opgezet. Dit project bestaat uit interactieve rondleidingen om het geheugen te stimuleren. Ook Natura Docet Wonderryck Twente draait een dergelijk Onvergetelijk project. In deze kunstmusea gaat de aandacht niet uit naar geheugen of naar tekortkomingen, maar naar gebieden die te weinig aandacht kregen, zoals je smaak, je mening, je associaties en je creativiteit. De mensen leven helemaal op.

Gezond oud worden door hersentrainingen

George Rebok van de Johns Hopkins University in Baltimore benadert weer een ander aspect. Hij heeft het effect onderzocht van hersentrainingen, geheugen-oefeningen, deductietrainingen (raadsels oplossen) en training van reactiesnelheid met computerspelletjes. Het blijkt dat jaren nadien nog een duidelijke invloed merkbaar is op de prestaties (bron: NRC Handelsblad 13 januari 2014). Zo willen wij wel oud worden.

Een mooie taak voor Museum de Scheper

Met de objecten uit ons museum en onze kennis daaromtrent leveren wij graag een bijdrage aan het welbevinden van de oudere medemens. Door de samenwerking met de Universiteit Twente kunnen we tevens een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van psychogerontologische kennis bij studenten en wetenschappers van de universiteit. Een mooie taak. Misschien hebben we er zelf ook nog eens baat bij.

Eibergen, februari 2014

Paul Puntman, adviseur Museum de Scheper

Onze Gids werd verboden in W.O. II

Tijdens de Tweede Wereldoorlog had de Duitse bezetter er uiteraard belang bij om de media aan banden te leggen en zodoende de informatie over de oorlogshandelingen en hun moorddadige intenties versluierd te houden. Ook Onze Gids, het ooit zo geliefde advertentieblad voor Eibergen en omstreken, was daar de dupe van. De uitgeefster, N.V. Drukkerij Heinen, kreeg van 'Hoogerhand' (de Duitse bezetter) bericht dat het blad met ingang van 1 oktober 1941 niet meer mocht verschijnen, 'in verband met de pers-reorganisatie en de papierschaarste'. Het voorlopig laatste nummer kwam 30 september 1941 uit.

'Dat ons dit buitengewoon spijt, behoeven wij u nauwelijks te zeggen', schreef de redactie in een afscheidswoord. Onze Gids was in september 1934 heel bescheiden gestart. Van een maandelijks advertentieblad was het uitgegroeid tot een wekelijks verschijnend orgaan. 'Onze Gids was in elk gezin geworden tot een gast, naar wiens komst reikhalzend werd uitgezien', schrijven de besturen van de Middenstandsverenigingen in het laatste nummer.

Dispereert niet!

Opvallend is hoezeer alle partijen, Drukkerij Heinen, de Middenstandsverenigingen en de adverteerders in het laatste nummer moeite doen om de lezers een hart onder de riem te steken. Enkele voorbeelden:

Drukkerij Heinen in de Grotestraat. (fotocollectie museum de Scheper)

Onze Gids

Advertentieblad voor Eibergen en Omstreken
Verschijnt iederen Vrijdag
Oplage 2000 exemplaren

No. 2. 8e Jaargang
30 Sept. 1941

Uitgever: Drukkerij H. Heinen N.V., Eibergen
Redactie: H. Heinen, A. 82, Eibergen
Advertenties 11 cent per regel
Bij contract belangrijke reductie

Wij vragen Uw aandacht voor :

de mededeeling der distributie betreffende de bekendmaking
de uitreiking der extra zeeprantsoenen
de kosteloze inenting tegen pokken
de operette-uitvoering van „Excelsior”
de mededeeling van District 44 en 45
de kleuterklasse der E.G.V.
de danscursus te Rekken
de opgave van kosthuizen
de nieuwe naai- en kniplessen

Voorloopig zal dit

't laatste nummer

zijn van „Onze Gids”.

Eenige dagen geleden ontvingen wij van hoogerhand de mededeeling dat „Onze Gids” met ingang van 1 October niet meer mag verschijnen, in verband met de pers-reorganisatie en de paperschaarschte.

Degenen, die zich de laatste weken als abonné hadden opgegeven, kunnen het bedrag aan porto, dat zij voor de nummers na 1 Oct. storten, terug ontvangen bij den agent te Beltrum of aan het Bureau.

Predikbeurten

Zondag 5 Oct.

NED. HERV. KERK, EIBERGEN
v.m. 8.30 uur de heer N. Busink.
v.m. 10 uur Ds. Boorsma.

NED. HERV. KERK, REKKEN
v.m. 10 uur Ds. J. J. Ploos v. Amstel.

NED. PROT. BOND, EIBERGEN
v.m. 10.30 uur Ds. C. J. Blecker van Enschede.

GEREF. KERK, EIBERGEN
v.m. 9.30 en n.m. 3 uur Ds. Koers.

Houdt moed!

*In 't verleden ligt het heden,
In 't nu wat worden zal.*

„Onze Gids” dat wordt verleden,
Want vandaag gaat hij ten val.
Maar... wederkomen zal hij zeker,
Zonder hem gaat het niet goed.
Doch wij drinken uit den beker
Nu het „bitter”, straks het „zoet”.

Zeven jaren zijn verlopen
Dat „Onze Gids” geregeld kwam.
Allen wisten dat te koopen,
Want men uit de „Gids” vernam.
De band tusschen koper en verkooper
Was solid, billijk en zeer hecht.
Nu moet hij echter naar den slooper,
Goed gezond en lang niet slecht.
Velen zullen hem ook missen:
Boeren, Burgers, alle luid.
Doch wij laten U niet gissen
Hoe wij moeten weer vooruit!
Vooral in dees’ donkere tijden
Zorgen wij nog voor Uw „Licht”.
Want de duisternis bestrijden
Dat is onzen zakenplicht.

Tegenwoordig laat men ons snelkoken;
(Zij 't dan op tweeërlei wijs
Wij bedoelen niet: zonder stoken)
Om te bereiden onze spijs.
Daarvoor kunnen wij ook zorgen
Zoolang de voorraad strekt — let wel!
Koop nu, wacht niet tot morgen;
Het is een heel raar zaken spel.
Veel couranten zijn verdwenen
Het „nieuws” etc., is nu weg.
De ultra-golf die is verschenen,
Met radio zoekt men héél ver weg.
Soms is 't „ding” wel erg aan 't koken,
Draai dan maar door, men komt er wel.
Wij doen niet mee aan al dat spoken,
„t Mag hem niet bind'en” en vaarwel.
't Contact per „Gids” is nu verbroken.
Komt gij bij ons, wij houden moed.
De banden in elkaar gestoken
Dan wordt het zoo het wezen moet.
De resultaten zult gij merken,
Het adres voor U dat is zeer fijn:
Voor Radio, Licht en Kracht(ige) werken
Moet U nog steeds bij SOMSEN zijn.

Afscheid

Verleden week stonden wij even stil bij den ingang van den zevenden jaargang en spraken wij met dankbaarheid van de waardeering, waarmede „Onze Gids” steeds ontvangen wordt.

Thans zien wij ons genoodzaakt ons afscheidswoord te schrijven. „Onze Gids” mag, althans voorloopig, niet meer verschijnen. Dat ons dit buitengewoon spijt, behoeven wij U nauwelijks te zeggen.

Zeven jaar mocht „Onze Gids” zijn taak vervullen, voornamelijk om als belangrijke schakel dienst te doen tusschen den Handeldrijvenden Middenstand en het koopend publiek van Eibergen en omstreken.

Het begin was bescheiden, n.l. eenmaal per maand. Al spoedig bleek echter dat het noodig was het blad om de veertien dagen te laten uitkomen en sinds Maart 1938 kwam „Onze Gids” wekelijks in alle gezinnen, waar hij steeds met belangstelling ontvangen werd.

De „Goalrubriek” vooral maakte ons blaadje populair. Meestal bleken het „keiharde goaltjes” te zijn, zoals de term in de voetbalwereld luidt.

Toen door de oorlogsomstandigheden de handelsadvertenties sterk verminderden, was het de „Goalrubriek” die ons blad op peil hield, ja, zelfs het aantal annonce's veelal deed overtreffen. Voorts maakten de distributie- en gemeentelijke publicaties „Onze Gids” als 't ware onmisbaar voor onze inwoners.

Helaas, hoeveel hoop wij ook hadden voor de toekomst van „Onze Gids”, van hoogerhand is anders beslist. Wij moeten ons werk beëindigen, maar niet anders dan in de hoop en het vertrouwen dat eenmaal de tijd zal komen dat „Onze Gids” zijn taak weer met volle energie zal hervatten.

Wij danken de adverteerders voor het volle vertrouwen dat zij vanaf het begin in ons blad stelden, maar vooral ook de talrijke medewerkers,

Drukkerij Heinen:

'Wij moeten ons werk beëindigen, maar niet anders dan in de hoop en het vertrouwen dat eenmaal de tijd zal komen dat Onze Gids zijn taak weer met volle energie zal hervatten'.

'Ten slotte rest ons een hartelijk woord van dank aan alle ingezetenen, die Onze Gids steeds als een welkome gast in hunne huizen ontvingen. Een aangename herinnering zal ons steeds blijven de belangstelling en het medeleven van de velen, die juist dezer dagen daarvan op ondubbelzinnige wijze uiting gaven'.

Middenstandsverenigingen:

'De noodzakelijk geworden papierbeperking noopt ons thans de uitgifte van Onze Gids te staken. Maar wij zijn overtuigd dat bij terugkeer naar normaler tijden Onze Gids weer zal herrijzen'.

Kledingwinkel De Duif aan de Nieuwestraat. (fotocollectie museum de Scheper)

Kledingwinkel De Duif:

'Wij zijn steeds gaarne bereid U behulpzaam te zijn bij het invullen van formulieren, de textiel-distributie betreffende'.

In een andere advertentie van De Duif wordt geschreven over de schaarste van meerdere artikelen en de noodzaak niet meer in onbeperkte hoeveelheden af te geven.

'Wij willen gaarne zooveel mogelijk al onze klanten hun deel te geven. Werkt hieraan mede en laten wij gezamenlijk trachten de moeilijkheden van dezen tijd het hoofd te bieden'.

De Firma Somsen maakt reclame in dichtvorm onder de titel Houdt moed!

Enkele citaten:

*'Onze Gids' dat wordt verleden,
Want vandaag gaat hij ten val.
Maar. . . wederkomen zal hij zeker,
Zonder hem gaat het niet goed.
Doch wij drinken uit de beker
Nu het 'bitter', straks het 'zoet'.*

....

*Voor al in deez' donkere tijden
Zorgen wij nog voor uw 'licht'.
Want de duisternis bestrijden
Dat is onzen zakenplicht.*

*Ofschoon „De Gids” ons niet meer leidt
Gaaf toch iedereen naar Reith.*

Immers iedereen weet toch wel dat

Reith

het aangewezen adres is voor
Beter werk, Beter artikelen.
Grootste sortering, Redelijke prijzen.

Zie b.v. nu weer onze etalage **Hohner en Seidel**

Mondharmonica's.

Ongeveer 50 verschillende soorten, vanaf een kwartje tot 8 gulden. Alles nog vreeskwaliteit.

Huishoudelijke Artikelen.

Zie ook thans etalage Houtwaren.

Nog voorradig:

Electrische

Stofzuigers, Theelichtjes, Kookplaatjes,
Snelkokers, Strijkijzers (spoedig).

Voorts alle soorten

Gloeilampen

Philips, Osram, Splendor

Zaklantaarns, Handdynamo's, Batterijen.

Steeds gaarne tot Uw dienst

JOH. H. REITH

Dat is zeker!

**Koopt kwaliteit
op uw bonnen!**

het eenige middel om zoo
voordeelig mogelijk uw
bonnen te besteden. Maar
dan naar de

KWALITEITSZAAK

TIMMEN - EIBERGEN

Telefoon 296

Voor de winteravonden
hebben wij een goede serie

Leesboeken

zoowel

**Romans als
Jongens- en Meisjesboeken**

Verder:

Legpuzzles

van 200 tot 2000 stukjes enz.

Gellekink's Boekhandel

GOED
DRUKWERK
EEN STIMULANS
VOOR
UW ZAKEN

Etalage

CENTRAAL WARENHUIS GEBR. ZION

In de volgende artikelen zijn wij thans
goed gesorteerd:

Heeren Tweedjassen

„ **Costuums**

„ **Sokken**

„ **Bretels**
(gedeeltelijk elastisch)

„ **Hoeden, Petten**

Dames Regenmantels

„ **Wintermantels**
(Im. bont)

„ **Japonnen**

Kinderjurken

Dames- en

Kinderhoeden

Jongens Broekjes

Wollen stoffen

Ziet oze zeven etalages

Centraal Warenhuis

GEBR. ZION

**Denkt om Uw
boterham!**

Maak er
van, wat
er van te
maken is
met

Fijne Goudsche Kaas 40+

Heerlijke Leidsche Kaas

Snijworst

Leverpastei

G. TER WEEME

Telefoon 234

Boeken

te kust en te keur

Heinen

Electrowinkeltje van Somsen in de Groenloeschestraat thans J.W. Hagemanstraat.

.....
*'t Contact per 'Gids' is nu verbroken,
Komt gij bij ons, wij houden moed.
De handen in elkaar gestoken
Dan wordt het zoo het wezen moet.
De resultaten zult gij merken,
Het adres voor U dat is zeer fijn:
Voor Radio, Licht en Kracht(ige) werken
Moet U nog steeds bij SOMSEN zijn.*

Hietbrink's Lijstenhandel:

'Onthoudt het goed! Wat er ook verandert, het adres voor het omlijsten van uw Foto's, Diploma's, Schilderstukken enz. blijft Hietbrink's Lijstenhandel.'

Boekhandel Heinen komt met een, gelet op de omstandigheden, opmerkelijke advertentie. Aangeprezen wordt het nieuwste boek van K. Norel over de beroemde Nederlander Jan Pieterszoon Coen. De titel van het boek is afgedrukt in grote vette hoofdletters: DISPEREERT NIET. 'U moet dit beslist eens lezen', is de oproep in de advertentie.

Zoals zo veel Nederlanders in de eerste oorlogsjaren zag de Joodse familie Zion de toekomst nog niet zo kwaad in. Centraal Warenhuis Gebr. Zion tracht de moed er in te houden met een advertentie, ook in dichtvorm:

Een kijkje in de winkel van Centraal Warenhuis Gebr. Zion. (fotocollectie Marcelle Zion)

*Al verdwijnt 'Onze Gids' voorloopig van het tooneel,
Het centraal Warenhuis Gebr. Zion kan nog heel veel.*

.....

*Dus burgers van Eibergen, wij verlichten Uw zware zorgen
U kunt komen zoowel vandaag als ook na overmorgen*

Het leven gaat nog zijn gewone gang

Vele kleine berichten getuigen van 'business as usual'. Er worden biggen, konijnen, kippen, klompen, inmaakpotten, tweedehands kachels en nog veel meer dingen aangeboden. In meerdere 'Goaltjes' worden 'flinke boerendienstbodes' gevraagd. Twee annonces berichten over inzamelingen van eikels, kastanjes en beukennotjes tegen vastgestelde prijzen. Tandarts De Keuning is in de omgeving van het Kerkloot zijn beige regenjas verloren en vraagt deze terug te bezorgen. In café De Lindevoort in Rekken kan men deelnemen aan een danscursus. Muziekvereniging Excelsior bezorgt de inwoners van Eibergen een prettige avond in zaal Kroneman met een Operetteprogramma. De Eibergse Boys I speelt op zondag 5 oktober een belangrijke wedstrijd tegen Haaksbergen I. 'Entree gewoon', wordt in dit laatste bericht gemeld.

Schaarste

Toch is niet alles gewoon. Uit meerdere berichten blijkt dat schaarste aan brandstof, kleding en voeding aan de orde is. Dierenarts H.P. Piel meldt dat zijn benzinetoewijzing gedaald is tot 1/8 deel van

het vroegere gebruik. Hij verzoekt daarom aanvragen voor bezoeken aan huis in te dienen 's morgens vóór 10 uur.

Modevakschool Brevink-Booltink start half oktober een nieuwe naai- en knip-cursus om deelnemers te leren van oude, nieuwe kledingstukken te maken. 'In dezen tijd is het noodzakelijk alle kledingstukken te gebruiken'.

Er is een uitvoerig bericht van de Distributiedienst Eibergen over 'extra rantsoenbonnen zeep voor melkers en arbeiders die werkzaamheden verrichten waarbij zij in sterke mate aan vuil worden blootgesteld'.

Elders maakt de leider van de Distributiedienst Eibergen (H.J.G. Hazekamp) bekend 'dat wegens het niet meer verschijnen van Onze Gids mededelingen van den Distributiedienst in het vervolg zullen plaatsvinden in een bekendmaking welke bij alle winkeliers, bakkers, slaggers, enz. op een in het oog vallende plaats in de etalage zal worden opgehangen'.

Weer elders in het blad een oproep voor 'District 44 en 45' van Abbink en Te Raa: 'Zij, die goede consumptieaardappelen hebben af te geven, gelieve die op te geven op één van beide bureaux. Ze zullen worden opgeslagen bij de Coöp. Landbouwvereniging en dienen voor de Eibergsche burgerij'.

Voor de lezers van Onze Gids in 1941 behoeften Abbink en Te Raa geen nadere toelichting maar voor de huidige lezers van Old Ni-js zij vermeld dat G.J. Abbink J.H.zn van de Diekerweg te Rekken en G.A. (Graads) te Raa van Nieuw Bisperink aan de Haaksbergse Binnenweg, de Plaatselijke Bureauhouders waren van de Distributiedienst te Eibergen. Abbink hield zijn kantoor in café Olthof (later Hagens, thans afgebroken) en Te Raa had met zijn medewerkers onderdak

gevonden in een winkelpand aan de Grotestraat, tegenover het gemeentehuis. Zie voor meer informatie Kom vanavond met verhalen, deel 3, hfst 2, van E.H. Wesselink, uitgave HKE 1995.

Een nieuw Amerikaansch spel

„PILOT” **VLIEGTUIGSPEL.**

U maakt uw eigen luchtaanvallen met bommenwerpers, luchtafweergeschut, bommen, vliegvelden, enz.

Beleef de sensatie der piloten door het

Strategy Vliegtuigspel „PILOT”

Zie etalage.

BOEKHANDEL HEINEN

Het ergste moest nog komen

In september 1941 toen het laatste nummer van Onze Gids verscheen waren de Nederlanders nog tamelijk naïef. Men kon zich nog moeilijk voorstellen hoe barbaars het vervolg van de oorlog zou worden.

Opvallend in dit verband is de advertentie van Boekhandel Heinen waarin een nieuw Amerikaans vliegtuigspel PILOT wordt aangeprezen. ‘Beleef de sensatie der piloten. U maakt uw eigen luchtaanvallen met bommenwerpers, luchtafweergeschut, bommen, vliegvelden, enz.’

Kennelijk kon de oorlog toentertijd ook nog beleefd worden als een spannend kwajongens spel.

Geesteren, januari 2014

Bert van der Ziel

Met dank aan medewerkers van Kringloop Actief Groenlo-Eibergen die de redactie het betreffende nummer van Onze Gids toespeelden.

Het Arbeidskamp in Olden Eibergen

Onder de indruk

Het Arbeidskamp aan de Lintveldseweg in Olden Eibergen maakte in de oorlog veel indruk op de omringende boeren. De in hoofdzaak autochtone boerenbevolking van Olden Eibergen kwam voor de tweede wereldoorlog over het algemeen niet ver van huis. Auto's hadden ze toen niet en een goede busverbinding was er nauwelijks. Wilde men 'Holland in', zoals men dat destijds noemde, dan was men aangewezen op de trein. Vaak was Ruurlo dan het vertrekpunt; daar immers kon men met de fiets komen. Na veel overstappen en uren later kwam men dan in het westen van ons land aan.

De familie woonde vaak in de omgeving. In de tijd dat men verkering kreeg, was men aangewezen op de fiets of men ging te voet en dan maak je niet veel kilometers. De bezoeken die werden afgelegd waren dan ook vaak naar familie en burens. Soms ging men mee met een reisje, uitgaande van kerk of vereniging, met de bus van Schäperclaus. Een dagje naar de Westerbouwing bij Arnhem of de Bijenkorf in Amsterdam was een hele belevenis. De ouden van dagen (zoals men destijds de 65-plussers noemden) gingen onder aanvoering van de privé chauffeur van de Ten Cate's, Piet Wilms, elk jaar met gecharterde auto's een ritje maken. Voor menig een was de tussenstop met koffie en een borreltje even belangrijk als de hele reis.

Wanneer Bernard Stoverink, die fietsenmaker was en een boerderij had aan de Oude Borculoseweg (thans Luttikholt), zijn drie broers uit Afrika waren overgekomen, ging de halve buurt er op de koffie om naar de adembenemende verhalen die ze meegemaakt hadden te luisteren. Drie broers werkten in de missie in Afrika. Zeker twee van hen behoorden tot de zogenaamde witte paters.

In de Tweede Wereldoorlog kwam er veel volk, zowel uit Duitsland als het westen van ons land, bij de Olden Eibergse boeren over de vloer. Dat was zeker het geval toen de bezetter vijf hectare bosgrond tussen de Lintveldseweg en de Oude Borculoseweg huurde van Arend Jan en Siene Kolthof. Er werden barakken gebouwd en een exercitieplaats aangelegd.

Nederlandse Arbeids Dienst

De N.A.D. (Nederlandse Arbeids Dienst) werd in 1940 in het leven geroepen en was aanvankelijk op vrijwillige basis, maar vanaf januari 1942 verplicht. Vier of vijf lichten Nederlandse jongens in de leeftijd tussen 18 en 23 jaar hebben er van juli 1942 tot september 1944 een paramilitaire opleiding van een half jaar gehad. Elke lichte kende ten hoogste 192 jongens. Het kader was vaak lid van de N.S.B. en altijd Duitsgezind. De leiding had woningen betrokken die aan Joden hadden toebehoord en in beslag waren genomen. Hopman Van 't Hooft woonde in villa Dorcia van de familie Elzas uit Borculo.

De schop heette het wapen van de jongens te zijn. Ze werden gedruild als militai-

Toegangspoort Arbeidskamp "Los Hoes" van het N.A.D. kamp in Eibergen. (collectie: B. te Vaarwerk)

ren. Zachtzinnig ging het er zeker niet aan toe en de straffen die opgelegd werden waren vaak vernederend, hoewel niet van lijfstraffen kon worden gesproken. Ook het eten dat naarmate de oorlog duurde schaarser werd, was niet direct om over naar huis te schrijven. De mannen moesten aan het werk en hebben in die tijd met de schop de Molenweg van de Mölle in Olden Eibergen tot De Keet in Hupsel opgemaakt. Bij die eerste lichting jongens hoorde ook Fred Retel, geboren op 9 april 1923. Hij kwam van Voorburg en woonde met zijn ouders

Fred Retel

aan de Buitenruststraat 54. Veel van de stadse jongens, zochten 's avonds als de arbeid gedaan was of in het weekend de boeren uit de buurt op. Zo ook Fred. Hij kwam veel op de boerderij van Jan ter Agter en zijn vrouw Dina Wansink. Op de boerderij woonde ook Gerritjen, de ongetrouwde zus van Jan. Toen Fred afzwaaide en weer naar Voorburg vertrok was er een goede band ontstaan tussen hem en het het 'koffiehuis' van de familie Ter Agter. Het duurde echter niet lang of Fred kreeg een oproep van de bezetter om in Duitsland te gaan werken. Daar had geen enkele rechtgeaarde vaderlander zin in en ook Fred Retel niet. Hij kwam bij zijn vroegere 'koffiehuis' aan de deur met de vraag of ze hem onderdak wilden verlenen en dat gebeurde. Retel is tot ver na

Bij Ter Agter in Hupsel op het erf. Staand: Dina, Jan en Gerritjen Ter Agter. Zittend: Fred Retel en Henk Spanjers.

de bevrijding, nog tot en met de winter van 1945 bij de Ter Agters op Bosch (D 30, nu Olden Eibergsedijk 7) gebleven. Het zou niet bij die ene jongen blijven op D 30, want Retels maatje Henk Spanjers uit Nijmegen kwam ook een poosje als onderduiker. Aanvankelijk bleef het rustig op de boerderij, iedereen hielp mee om het de onderduikers zo comfortabel mogelijk te maken. Op de boerderij was zeker in vergelijking met de steden over het algemeen goed en voldoende eten voorhanden. Er werd door Jans Stevens uit Hupsel nog wel eens clandestien een kalf of een varken extra geslacht. Bij het dorsen moest controleur Ter Maat nog wel eens extra vaak naar het 'huusken' (WC) en ook bleef hij nogal eens wat langer in de keuken om een kom koffie meer te drinken. Op die manier had de boer gelegenheid om wat graan achter te houden voor eigen consumptie. Verreweg de meeste rogge, haver, tarwe of gerst moest geleverd worden aan de C.C.D. (Crisis Controle Dienst), die de voedselvoorziening in ons land verzorgde. Een nobel streven van deze dienst, maar zeker de laatste paar jaar van de bezetting kwam het er op neer dat het zaad naar de Duitsers ging. Hendrik Florijn was de molenaar op de Landbouwcoöperatie in Haarlo en die wilde bij nacht en ontij nog wel eens het graan van de boeren malen. Bij bakkerij Ellenkamp, ook in Haarlo, bakten ze nog wel eens een roggebrood extra en zodoende was er vaak eten genoeg op de boerderij. Aardappels, groente en fruit verbouwde en oogstte men immers zelf. Vooral in de honger winter 1944-1945 werd er vaak naar de familie van Fred Retel brood verstuurd, evenals naar een familielid in Haarlem, waar toen echte hongersnood heerste.

Gustav Gremlica en de familie van Gustav Gremlica.

Tsjechen komen het arbeidskamp bevolken

Op 6 september 1944, daags na Dolle Dinsdag, sloeg het kader van de arbeidsdienst plotseling op de vlucht met achterlating van de jongens. Die zochten daarna snel een veilig heenkomen. De Eibergenaar H. Nijkamp kreeg tot 20 september de verantwoordelijkheid over het kamp. Daarna werden door de 'Organisation Todt' Tsjechische dwangarbeiders in de barakken gelegerd.

'Organisation Todt' was een onderdeel van het Duitse Ministerie voor Bewapening en Munitie. In het kader van de Arbeitseinsatz werden mannen aan het werk gezet voor het bouwen van onder andere bunkers, kustversterkingen en wegen. De Todt- mannen, meestal de wat oudere mannen, werden goudfazanten genoemd, vanwege hun lichtbruine uniformen.

Volgens Gerritjen ter Agter waren de Tsjechen met rond de tachtig personen. Ze spraken gebrekkig Duits. Ze werkten zeker niet vrijwillig voor de Duitsers, ze waren opgepakt in hun vaderland en aanvankelijk daar tewerkgesteld. Later werden ze naar Holland overgebracht om daar in de bossen rond Apeldoorn hout te kappen en te verslepen. Het sleepwerk werd gedaan door zo'n zestig paarden die de Tsjechen bij zich hadden. Voor zoveel paarden was op het kamp uiteraard geen plaats. Ze werden daarom bij de boeren in de omgeving van het kamp ondergebracht. Zo stonden er paarden bij Meutstege (Hulshof), Nieuwenhuis (Endeman) en Veltkamp (Tirol). Als de paarden overdag niet hoefden te werken liepen ze in de weilanden van boer Baak (Borculoseweg).

Vreemde paarden samen in een weiland gaf nogal eens problemen met het bepalen van de rangorde. Waren sommige te dominant dan durfden de Tsjechische oppassers er via de staart van achter op te springen en de paarden ongezadeld zo lang te berijden dat het zweet van de paarden afliep en ze zich de verdere dag rustig gedroegen in de

5 oktober 1944. Gustav Gremlica met twee Tjechische vrienden en 5 jonge dames uit de buurt.

groep. 's Nachts stonden ze op de deel aan een sliet (balk) vastgebonden en kregen ze hooi, dat ze van de grondvloer moesten vreten. Twee bewakers moesten 's nachts toezien of de paarden elkaar niet beten of sloegen. Maar de oppassers gingen op de zolder slapen in het hooi en als de paarden te veel ruzie of herrie maakten, werd er vanaf de slaappleats met een katapult met een steen gericht op de paarden geschoten. Fred Retel heeft menige nacht bij de Tsjechen bij Nieuwenhuis in het hooi geslapen. Dat gebeurde op nachten als er weer een waarschuwing kwam dat razzia's op komst waren. Bij de Tsjechen was men veilig, niemand van de landwachters kwam op het idee om onderduikers te zoeken bij de paarden van de Tsjechen. Overdag gingen de mannen vaak richting Lochem, met de paarden voor de wagens om daar hout te kappen en te transporteren naar elders. Bij één van die transporten is een Tsjechische jongen met zijn hoofd onder een wagenwiel gekomen, hij was op slag dood. De Duitsers van de Organisation Todt wilden de jongen ter plekke ter aarde bestellen. Daartegen werd door de overwegend katholieke Tsjechen enorm bezwaar gemaakt. Toen werd de jongen, Jeroslow Tomalek, toch nog op het R.K. kerkhof begraven. Enige dagen na de begrafenis kon een andere Tsjech, Gustav Gremlica, zich in de keuken bij Bosch nog kwaad maken op de Duitse leiding. Dat hun kameraad maar zo in de grond gestopt zou worden. Hij zei: 'Tsjechen zijn toch geen honden!'

Het Tsjechische volkslied voor een ei

Net als de Nederlanders hadden gedaan, zochten ook de Tsjechische jongens 's avonds en zondags wat aanspraak bij de boeren uit de omgeving. Bij de familie Ter Agter kwamen elke avond zes jongens koffie drinken. Het waren Mathie, Jozef, Frans en een onbekend iemand die 'Ouwe Taaie' werd genoemd. Van twee anderen zijn de volledige namen en adressen bewaard gebleven. Het waren Gustav Gremlica en Jungslov Pokeruy. Naast de twee koppen koffie die ze dronken kregen ze ook een snee roggebrood met suiker. Die snee brood namen ze mee naar het kamp als ontbijt voor de volgende morgen, want eten was er dan niet bij. Als ze 's avonds terug kwamen in het kamp waren er in de schil gekookte aardappelen en dat was alles. De verstandhouding met de Tsjechen was natuurlijk mede goed omdat de onderduiker bij onraad bij de jongens en de paarden sliep. Foto's van de familie Gremlica en Pokeruy werden tot op de dag van vandaag bewaard. De jongens zochten ook in Olden Eibergen hun vertier. Zo had

Anneke Wansink en Jootje Bomers.

Mathie zo'n beetje verkering met Anneke Wansink, de jongste zus van Dina ter Agter en Gustav dacht dat hij een vriendinnetje had in het buurmeisje, Jootje Bomers, een dochter van Herman en Marie Bomers. De familie Bomers woonde in de bezettingstijd aan de Oude Borculoseweg, waar nu de gebroeders Baak hun boerderij hebben. 'Ouwe Taaie', was inderdaad wat ouder dan de overige jongens en kon heel goed zingen. Voor een ei zong hij uit volle borst het Tsjechische volkslied. Het ei werd dan terstond genuttigd, zo uit de schaal. Op Kerstavond (voor hen Heilige Avond) kwamen ze geen koffie drinken, want die avond mocht de familie niet gestoord worden. Aan alles was gebrek, maar voor de Tsjechen niet aan een kerstboom. Die zaagde 'Ouwe Taaie' midden in de nacht om bij Gijgink (Kormelink). Die had een hele rij boompjes staan als erfbeplanting en miste er na kerst 1944 één. De Tsjechen brachten ook wel eens wat mee voor de koffie die ze dronken: een bijl, een zaag en een hele dikke winterjas. Als er dan gevraagd werd wat het kostte, was het antwoord: 'Vijf minuten angst om door de Todt-opzichter gesnapt te worden.'

In oktober 1944 mochten drie van hen wegens goed gedrag een week naar hun ouders, wat in die tijd met de geallieerde bombardementen zeker niet zonder gevaar was. Op de boerderij D30 zeiden ze tegen Frans, Jozef en Gustav: 'Nu komen jullie zeker niet terug, maar duiken onder.' Maar daarop werd geantwoord dat ze, mochten ze de tocht overleven, zeker terug kwamen want de Duitsers zouden hun ouders anders gevangen nemen en, wat nog erger was, zonder omhaal dood schieten. De drie jongens kwamen terug met foto's en door hun ouders gebakken koek.

In het huis rechts op de hoek van Burg. Wilhelmweg en Hondevoort had de "Spiess" (commandant van de feldgendarme) zijn domicilie in de van winter 44-45. (collectie: L. van Dijk)

Overval landwachters op boerderij Bosch in Olden Eibergen

Op 17 november 1944 werd er midden in de nacht op het adres D30 in Olden Eibergen fors op de deur gebonkt en bevolen direct open te doen. Dat werd dus niet gedaan, Dina ter Agter bracht haar man Jan en de onderduiker Fred Retel eerst naar hun hol op de zolder tussen het hooi. Ze was nog maar net weer beneden en had de ladder weggezet of de 'zwarten' (N.S.B.'ers en landwachters werden vaak zo genoemd omdat ze een zwart uniform droegen) hadden al een ruit ingeslagen en stonden voor haar neus. Schoonzus Gerritjen bleef in haar slaapkamer en kon nog net de hond in het andere ledikant dirigeren waar de onderduiker had geslapen. De landwachters, volgens de overleveringen met wel dertig man sterk, zochten de onderduikers en een Engelse piloot. Deze laatste had maar één nacht in de boerderij Bosch vertoefd en was gelukkig de vorige dag net vertrokken. Dina vertelde de landwachters dat Jan ter Agter in Vreden was om te graven en dat er verder geen mannen in huis waren. De bedden werden nagezocht en er werd gezegd dat die beslapen waren. Volgens de beide vrouwen lag in één bed de hond en de beide andere bedden werden door Dina en Gerritjen beslapen. Een kat sprong waarschijnlijk in de hielde en de landwachters meenden het verdachte geluid te moeten beantwoorden met een schot hagel door de zolder. De beide mannen hadden geluk dat ze daar net niet verborgen zaten anders waren ze zeker geraakt. Na ondervraging werden de beide vrouwen door een hele horde mannen meegenomen naar Eibergen en opgesloten in de woning waar de 'zwarten' hun verdachten onderbrachten. Deze woning lag aan de Burgemeester Wilhelmweg, hoek Hondevoort tegenover de huidige garage van Grooters. Met vier landwachters in de keuken bleven Jan en Fred alleen achter op de hooizolder. De zwarten hebben de volgende dag alles overhoop gehaald en meerdere waardevolle dingen gestolen, waaronder Gerritjen haar gouden halssnoer. Dat had zij bij haar bevestiging als lid van de kerk van haar ouders gekregen. De beide vrouwen werden elk apart vastgezet en ook apart verhoord. Ze gaven echter geen krimp. De mannen moesten noodgedwongen de volgende avond hun schuilplaats verlaten. Ze hadden zelf geen eten en drinken gehad en de koeien stonden te loeien op stal omdat ze twee keer niet gemolken waren en ook geen voer kregen. De landwachters hebben hen met het geweer in de aanslag op de deel opgevangen. Ze werden terstond meegenomen naar Eibergen en de vrouwen mochten naar huis om het vee te verzorgen.

Onder de Landwachters bevonden zich diverse Winterswijkers. Beruchte namen die aan de overval hadden deelgenomen waren overste Poelman, De Man, Kammeijer en De Bruin. Fred Retel heeft wel eens gezegd: 'Als ik een geweer had gehad toen we van de zolder naar beneden kwamen, had ik alle vier landwachters neergeschoten.' Maar goed dat hij geen wapen had.

Flink van leer getrokken

Jan en de onderduiker Fred werden eerst in het huis aan de Burgemeester Wil-

helmweg ondervraagd en toen naar de synagoge in Enschede gebracht, waar ze in een ondergrondse kelder werden opgesloten, met hun voeten tot aan de enkels in het water. Daar moesten ze enkele dagen verblijven en werden toen door een S.D.'er verhoord. Als door een wonder mochten ze naar huis. Wat was het geval? Diezelfde nacht was ook de Eibergse kippenslachter Heinz Moorman opgepakt. Hij leverde aan de Duitsers regelmatig kippenvlees en kende zodoende de S.D. ondervrager. Die had aan Moorman gevraagd: 'Wat doe jij hier Heinz?' Moorman was toen tegen de Duitser flink van leer getrokken over de landwachters. Hij was volledig onschuldig, evenals zijn beide vrienden die hier naar toe waren gebracht. De S.D.'er geloofde hem en liet het drietal vrij. Blijkbaar hadden de Duitsers ook geen hoge pet op van de N.S.B. 'ers. Jan en Fred werden zelfs enkele dagen na hun arrestatie met een Duitse auto thuis gebracht. De Tsjechische mannen durfden tijdens die drie dagen geen voet over de drempel te zetten van boerderij Bosch. Toen Jan, Dina, Gerritjen en Fred allen weer ongedeerd thuis waren, spraken de Tsjechen over een godswonder omdat deze vier mensen het er levend vanaf hadden gebracht. Zij zeiden: 'In ons land was dat onmogelijk geweest, bij een arrestatie vielen altijd slachtoffers.'

Na de bevrijding moesten Gerritjen en Dina in Zutphen voor het tribunaal getuigen tegen de overvallers. Overste Poelman die tegenover de vrouwen zich overigens uiterst correct had gedragen en 's nachts in het huis aan de Wilhelmweg nog een jas als deken had gebracht, was toen al overleden. Officieel had hij zelfmoord gepleegd, maar of dat de werkelijke oorzaak van zijn dood was, valt moeilijk te achterhalen. Dina ter Agter-Wansink had de dag nadat Eibergen was bevrijd, Poelman opgezocht, op het oude politiebureau waar hij gevangen zat, en tegen hem gezegd: 'Zie je nu dat je aan de verkeerde kant stond?' Waarop hij had geantwoord: 'Je had gelijk'. Toen was de man, waarschijnlijk door mishandeling, al vrij ernstig gewond geweest.

Als vrijwilliger naar Nederlands Indië

Na de bevrijding op 5 mei 1945 bleef Fred Retel nog maanden op zijn onderduikadres. Samen met zijn vriend Piet van Beek was hij vaak bij bakker Joh. van der Ziel aan de Laagte te vinden. Piet van Beek had aanvankelijk bij boerderij De Nije Mölle in Olden Eibergen gezeten en heette toen in de volksmond 'Henk van de Mölle'. Hij had een vervalst paspoort op naam van Henk de Wilde. Op het eind van de bezetting toen Van Beek ondergedoken zat bij Van der Ziel kreeg hij verkering met Dina Ordelman uit de Holterhoek, waar hij later ook mee trouwde. Inmiddels was Fred Retel lid geworden van de Haarlose voetbalclub, waar hij de doelverdediger was. In de krant stond toen dat 'de vreemde eend in de bijt' het Haarlose doel had verdedigd alsof zijn leven er vanaf hing. Fred Retel ging van mei 1947 tot 1950 als vrijwilliger naar Nederlands Indië om de kolonie voor Nederland te behouden, wat zoals we nu weten ook geen goede optie was. Maar Fred meende dat hij, nadat hij door de boeren in Olden Eiber-

Fred Retel, tweede van rechts, verbleef van mei 1947 tot 1950 als vrijwilliger in Nederlands Indië.

gen zo uitstekend was geholpen, het aan zijn vaderland verplicht was om iets terug te doen. Hij kwam behouden terug uit onze vroegere kolonie en heeft er gelukkig geen trauma aan overgehouden. Fred is getrouwd met zijn vroegere buurmeisje Elly Geleijns, ze kregen drie zonen en één dochter. Tot voor enkele jaren geleden kwam Retel elk jaar weer naar Eibergen om bij de familie Ter Agter herinneringen op te halen uit een rijk, maar vaak ook angstig verleden. Hij is inmiddels negentig jaar en woont samen met zijn vrouw in een verzorgingsflat in Zoetermeer.

Na de bezetting veranderde ook in Olden Eibergen de bevolkingssamenstelling, evenals dat natuurlijk in andere buurtschappen het geval was. Jonge mensen verlieten de buurt en bouwden elders een toekomst op. De ouderen van destijds zijn vrijwel allemaal overleden. Mensen uit andere dorpen en steden namen hun plaats in. Hoewel de gemeenschapszin in de buurt anders is dan zeventig jaar geleden, is er onderling nog steeds een goede band, getuige de bloeiende buurtvereniging die elk jaar met haar leden feest viert.

Hupsel, november 2013

Henk ter Agter.

Met dank aan Jansje van Dijk-Sijbrandij en Hennie Bennink.

Foto's waarbij geen herkomst vermeld staat zijn uit de collectie van de auteur.

Ter inleiding

Indien gij dit boekwerkje leest, thans of in de toekomst, bedenkt dan vooral dat de inhoud hiervan echte geschiedenis is. U zult er lof zoowel als critiek in vinden. De bedoeling is U een beeld te geven van de bijna 5 jaar onderdrukking, zoowel van ons land als van onze gemeente, welke thans afgeloopen is, alsmede van het oogenblik der bevrijding. De wonden, in onze gemeente geslagen, zijn helaas niet te herstellen, doch wel kunnen zij, die de bevrijding hebben mogen beleven, de nagedachtenis van hen, die vielen, in hooge eere houden.

Het is dan ook om die reden, dat de auteur de netto-opbrengst ter beschikking stelt van het Comité tot Oprichting van een monument voor de gevallenen.

Het beste bewijs, dat wij geven kunnen, is gemeenschappelijk hun taak voort te zetten. Zij gaven alles voor het Vaderland; laten wij dan, zoo onbaatzuchtig mogelijk, mede helpen voor den opbouw van datzelfde Vaderland. Laten wij het vertrouwen, dat zij nooit beschaamd, trachten te verdienen, opdat na deze moeilijke tijden, een eendrachtig en krachtig Nederland tot stand kome.

Dan is hun offer niet tevergeefs geweest.

*De Commandant der Nederlandsche
Binnenlandsche Strijdkrachten der
Gemeente Eibergen,
C. G. PRAKKE.*

Eerbetoon aan de gevallen strijders der gemeente Eibergen

Het ondergrondse verzet in Nederland is in de oorlog langzaam en noodgedwongen op gang gekomen. Zo moesten op een gegeven moment onderduikplaatsen gezocht worden voor Joden die naar Westerbork moesten en bonkaarten voor levensmiddelen ten behoeve van de onderduikers. Verzetsmensen werkten in kleine, op zichzelf staande groepjes, doorgaans vrienden of goede bekenden die je kon vertrouwen. Van een structurele organisatie van verzetsgroepen was tot najaar 1944 niet of nauwelijks sprake geweest. Toen het zuiden van Nederland was bevrijd werd het tijd geacht om de talrijke verzetsgroepen en -organisaties te verenigen in één militaire organisatie de Nederlandse Binnenlandse Strijdkrachten. Ter ere van de omgekomen strijders van deze organisatie in Eibergen schreef C. de Bruijn Jr. kort na de bevrijding een boekje getiteld: Nederland Bleef Strijden met Neêrlands Beste Soldaten.

Het is een merkwaardig boekje, een soort programmaboekje, beter gezegd het libretto van een uitvoering waarin met declamatie, zang en muziek de oorlogsgeschiedenis wordt verteld. Bij de strofes worden steeds aanwijzingen gegeven hoe het moet worden voorgedragen: langzaam en gedragen, weemoedig, somber, teer, hoopvol, gloedvol, opgetogen, verblijdend, heftig, vermanend, ironisch of dringend.

Ter inleiding werden mooie woorden geschreven door C.G. (Carel) Prakke (de Pol) die commandant van de Nederlandse Binnenlandse Strijdkrachten te Eibergen was. Hij roept op om de nagedachtenis aan hen die vielen in hoge ere te houden. Ook wordt de lezer gemaand om 'zo onbaatzuchtig mogelijk mee te helpen aan de wederopbouw van het vaderland, opdat een eendrachtig en krachtig Nederland tot stand kome'. De opbrengst van het boekje zou ter beschikking worden gesteld aan het Comité tot Oprichting van een monument voor de gevallenen.

Gebr. Prakke. Leidende figuren na de bevrijding. Links Carel, commandant B.S. Rechts Jan, leider Rode Kruis en Repatriëeringsbureau. Foto: mevr. J.H. Prakke-ten Cate.

Of het herdenkingsprogramma dat in het boekje wordt verwoord ooit is uitgevoerd, is niet met zekerheid te zeggen. Het is ook niet bekend wat het boekje aan pecunia heeft opgeleverd. Zeker is dat het oorlogsmonument in Eibergen er kwam. Ook hebben we de wederopbouw van Nederland meegemaakt. In hoe verre daarbij die hoge morele doelstellingen, onbaatzuchtigheid en eendracht, werden waargemaakt, laten we in het midden.

Pathetische dichtregels

Het zou te veel zijn om alle verzen die volgen, hier te herhalen. We pikken er zo hier en daar enkele regels uit.

Opvallend is dat de dichter net doet alsof de oorlog uit de lucht is komen vallen. Er zou, gelet op de vreselijke politieke en maatschappelijke ontwikkelingen aan de andere kant van de grens, toch weinig reden moeten zijn geweest om rustig te gaan slapen. Toch schetst de dichter een heel vredig beeld van de avond voordat de Duitsers ons land binnenvielen.

*De kerk droomt in het groen geboomte,
De pannendaken gloeien in d'avondloomte.
Zacht komt de avond aangeleden,
De zon is in haar gloed vergaan,
De nachtegaal vangt haar lied weer aan,
En in ons daalt een stille vrede.*

10 mei 1940

*Een liefelijke nacht is heengegaan,
Een nieuwe morgen brak weer aan,
Maar 't was geen vrede meer, de oorlog was gekomen,
Het bloed, dat vloeiده reeds in stromen.*

Rotterdam, 14 mei 1940

*Granaten gierden gillend neer.
Eerst was 't een stad . . . nu een ruïne meer!*

Capitulatie, 15 mei 1940

*Men zwichtte voor de overmacht,
Er kwam een eind aan 't bloedvergieten
En aan hen die 't leven lieten!*

*Nu kwamen zware, bange tijden,
Het Joodse volk werd eerst geplaagd.
Toen kwam het vrees'lijk, smart'lijk lijden,
En werden zij als vee verjaagd.*

Begin der N.B.S

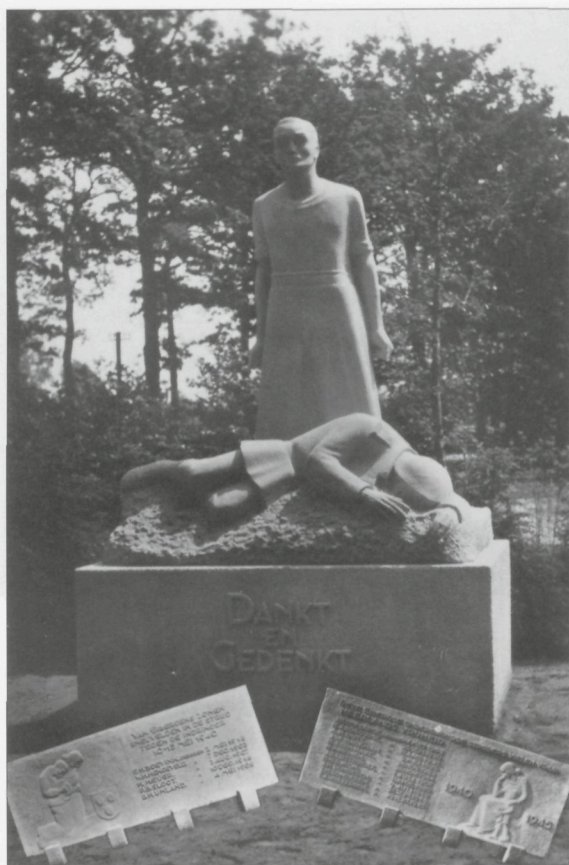
*Zou er dan geen uitkomst komen?
Was het heldendom vergaan?
Was de druk zoo zwaar en hevig,
Dat men niet meer op kon staan?*

*Langzaam aan begon 't verzet te groeien;
Onder druk; maar toch met kracht;
Mannen, vrouwen werkten mede
Knaagden aan des vijands macht.*

*Velen werden nu geholpen,
Onderduikers, enzovoort,
Bonkaart en persoonsbewijzen,
Alles vals, zoals 't behoort.
De Sicherheit en Grüne Polizei,
Zat hen heel dikwijls op de hielen,
Totdat 't verraad haar slag kon slaan.
Wij denken nu aan hen die vielen.*

De Invasie, juni 1944

*Hier Radio Oranje, wij delen u mee:
'De invasie is daar' en men volgde getrouw*

*De dagelijkse spannende berichten.
Frankrijk en België in drie maand bevrijd,
Het zuiden des lands werd toneel van den strijd.
Wat heeft men zich dapper gedragen,
Helaas was de vijand bij Arnhem te sterk,
Toen kwamen nog donkere dagen.
Een lange winter kwam in 't zicht,
Er was geen eten, vuur en licht.*

Er volgen vele dichtregels over het leed dat ons volk werd aangedaan, de voedschaarste, de rooverij van Landwacht en Polizei, de razzia's, de mannen die gedwongen werden tot graafwerkzaamheden, de mensen die omkwamen, enz.

*Toch zal 't menschedom niet vergaan,
Al heeft ze vele zorgen.
Want op de gang naar Golgotha,
Moet volgen de Paasmorgen.*

Eerste kranslegging voor de gevallen na de oorlog tijdens het bevrijdingsfeest op 16 mei 1945. (collectie: J. Baake)

Met dit laatste couplet weet de dichter gebruik te maken van het Bijbelse Paasverhaal. Het was inderdaad Pasen toen de 'Tommy's' Eibergen bevrijdden.

*'t Gemeentehuis werd vlug bezet
De N.S.B.'ers rap gevangen.
Velen hebben toen gevoeld:
De bordjes zijn nu toch verhangen.
Nu kwamen voor ons vele zorgen,
Met veel geschrijf en veel gepraat,
't Begon al in den vroegen morgen,
Van 's morgens vroeg tot 's avonds laat.*

Het optreden van de Binnenlandse Strijdkrachten na de bevrijding was kennelijk ook aan kritiek onderhevig. De dichter heeft een vermanend woord:

*Met lof is men veelal te stug,
Met klachten vaak te vlug.*

De regels over met naam en toenaam genoemde N.S.B. 'ers die tot hun schande Volk en Vaderland hadden verraden, slaan we over.

Tussen al het gejubel over de bevrijding wordt nòg een keer vermanend de vinger geheven:

*Vrijheid is niet los van banden,
Dat men doen kan, wat men wil,
Vrijheid aan een norm gebonden,
Anders wordt het een paskwil!*

Vrede?

De vredigheid en lieflijkheid die volgens de dichter voor de oorlog zou hebben bestaan en die door de Duitse bezetter zo ruw werd verstoord, is nooit teruggekeerd. Onze avonden komen niet zachtjes aangeleden en in ons daalt dan geen stille vrede. TV en andere media bombarderen ons dagelijks met oorlog en rampspoed.

Geesteren, februari 2014

Bert van der Ziel

Verantwoording:

1. Voor de inleiding met informatie over de Nederlandse Binnenlandse Strijdkrachten is gebruik gemaakt van Kom vanavond met verhalen, Eibergen in Oorlogstijd, deel 3 van E.H. Wesselink, uitgave HKE, 1995.
2. Herman Schepers vermoedt dat C. de Bruijn in Eibergen ondergedoken is geweest. Zeker is dat hij in Eibergen zijn vrouw leerde kennen. Hij trouwde met Jo Hoenink, dochter van stucadoor Hoenink die aan de Burgemeester Smitsstraat woonde en hij kwam na de oorlog nog regelmatig op bezoek bij zijn schoonfamilie in Eibergen. Het boekje werd kort na de oorlog in ruime mate verspreid in Eibergen. Of het herdenkingsprogramma ooit is uitgevoerd weet Herman niet met zekerheid te zeggen.

Herinneringen aan de oorlog van P.C.H. Müller

P.C.H. (Pieter) Müller, ca. 1950.

Kees Müller (1939) vond tussen oude papieren de aantekeningen van zijn vader over de Tweede Wereldoorlog. Veel ouderen zullen P.C.H. (Pieter) Müller (1900-1996) nog kennen. Hij werkte destijds op het kantoor van de Eibergse Stoomblekerij, later de Koninklijke Textiel Veredelingsindustrie (KTV). Hij is vooral bekend omdat hij in de avonduren les gaf aan kantoorpersoneel. Dat lesgeven in typen, stenografie en handelscorrespondentie gaf zoveel emplooi dat hij na de oorlog zijn baan bij de 'Bleekerij' opgaf en een eenmans-avondschoon, Instituut Pitman, startte aan de J.W. Hagemanstraat te Eibergen. Hierover kunt u meer lezen in een artikel van Hennie Wesselink in *Old Ni-js* no. 33, 1998.

Bij het vertellen van zijn oorlogsherinneringen noemt Müller vele buurtgenoten bij naam. Over hen kunt u meer informatie vinden in de afleveringen 1, 2 en 3 van 'Een stukske Grolse Straote' van Truus Stam-Bartelink, Freek Bartelink en Peter Rutgers in *Old Ni-js* nrs. 64, 66 en 67 (2009/2010)

De redactie heeft het verhaal ingekort en waarnodig (tussen haakjes) voorzien van aanvullende informatie.

Niet wetend wat ons nog te wachten stond

Op 10 mei 1940, vroeg in de ochtend, marcheerden Duitse troepen vanuit Vreden via Rekken door de Groenlosestraat, nu J.W. Hagemanstraat, in Eibergen. Het was prachtig weer en de meidoorns aan weerszijden van de straat bloeiden overdadig rood. Overal langs de weg stonden Nederlanders de intocht van de Duitsers aan te staren, niet wetend wat ons land en zijn bewoners nog te wachten stond. Stap voor stap werden door de bezetters strengere maatregelen genomen en verslechterde de toestand.

Op een gegeven moment hadden de Duitsers meerdere schrijfmachines van ons in beslag genomen. Ik ging bij de Ortskommandantur proberen er zoveel mogelijk, als zijnde levensnoodzakelijk voor ons, terug te krijgen, wat niet gelukte. De Duitsers hadden ze nodig en daarmee dus basta! Ondertussen was een boer binnengekomen, wiens paard gevorderd was. Hij zei tegen de Duitsers: 'Ik mot mien peerd terug heb'n'. Hem werden verschillende vragen gesteld. Maar de boer deed niets anders dan voortdurend herhalen: 'Ik mot mien peerd terug heb'n! Ik mot mien peerd terug heb'n!' Dat hing de Duitsers al heel gauw enorm

Pieter Müller woonde aan de Groenloschestraat, later J.W. Hagemanstraat. (fotocollectie museum de Scheper)

de keel uit, ze waren immers helemaal niet van plan en misschien ook niet meer in staat, het paard terug te geven.

Er was ook iemand uit ons dorp, wiens fiets door de Duitsers op straat was gevorderd. Enkele dagen later zag deze man zijn fiets tegen de muur staan van het oude, inmiddels afgebroken gymnastieklokaal op De Hagen (waarin Duitse soldaten lagen). Zonder aarzelen haalde hij hem tussen de andere fietsen weg en reed erop naar huis. Die had z'n rijwiel dus mooi terug. Ik had het gezicht van de Duitse soldaat wel eens willen zien, toen hij, uit het gymnastieklokaal komend, tevergeefs naar z'n 'gestolen' fiets zocht.

In mei 1943 moesten alle radiotoestellen worden ingeleverd. Voordat wij onze N.S.F.-radio inleverden, ruilden we dit 'goede' toestel bij iemand in tegen een oud en vrijwel waardeloos toestel plus een pond zeer schaarse roomboter.

(De eerste radio's in Nederland waren in samenwerking met Philips gefabriceerd in de Nederlandsche Seintoestellen Fabriek (N.S.F.) te Hilversum. Zie ook het artikel van Gidi Verheijen in Old Ni-js no. 63(2009) over de inlevering van radiotoestellen in Eibergen in WO II)

Schaarste

Naarmate de oorlog langer duurde, werden levensmiddelen schaarser. Wat nog wel verkrijgbaar was, was op de bon of aan vergunningen onderhevig. Ik herinner me de kruidenierswinkel van Te Biesebeek schuin tegenover ons in de straat. Te Biesebeek had twee etalages, één voor ijzerwaren en één voor kruideniersartikelen. Deze laatste etalage bevatte echter alleen een 'show' van lege Ata-bus-

jes. Ata was destijds een polijstmiddel voor het reinigen van gootstenen en ander sanitair.

Als inkoper van allerlei grondstoffen die in de fabriek nodig waren, pleegde ik sabotage. Dat betekende dat grondstoffen in werkelijkheid wel aanwezig waren, maar administratief verdonkeremaand werden waardoor ze volgens de door de Duitsers controleerbare voorraadlijsten niet bestonden. Het mooie was, dat verschillende van die grondstoffen in tijden van nood ook voor menselijk gebruik geschikt gemaakt konden worden. Zo was er aardappelmeel, dat voor pap, maar ook voor zelfgebakken, keiharde broodjes kon dienen. Appelstroop ter vervanging van broodbeleg, voedzaam en voor het smakelijker maken van het zeer kleffe regeringsbrood. Schapentalk waarvan na koken een dun laagje eetbaar vet overbleef en meer van die dingen. Eveneens lieten we namens het bedrijf een tijdlang elke week vis uit IJmuiden komen, dat bij afslag werd verkocht aan het personeel. Later in de oorlog was die visaanvoer niet meer mogelijk.

Hout stelen voor de kachel

Ook aan brandstoffen bestond een groot gebrek. Iedereen was er dan ook op uit, om brandhout te vergaren. Ik herinner me, dat ik eens een zware handkar op twee wielen van onze overbuurman, aannemer Olthof, leende. Onze oudste dochter Gretha en ik zouden hiermee noodgedwongen hout gaan sprokkelen. Het was de eerste keer dat we zoiets deden en met ons tweeën trokken we naar een dennenbosje bij de nieuwe begraafplaats aan de Haaksbergseweg. Daar waren al heel wat boompjes geveld en de takken had men laten liggen, welk laatste feit erop wees dat onze voorgangers al geroutineerde 'sprokkelaars' waren. Zij hadden wel de stammen meegenomen, maar vonden de takken blijkbaar niet meer de moeite waard.

Voor ons was het vergaren van de achtergelaten takken al een heel waagstuk. We voelden het aan als een soort diefstal, wat het natuurlijk ook was, en gedroegen ons dan ook schichtig. Toen we de kar vol hadden, moesten we naar huis, maar wat viel dat tegen. De niet eens hoog beladen kar liep zo zwaar als lood. Toen we eindelijk thuis arriveerden waren we doodmoe, maar gelukkig met het beetje meegebrachte brandstof.

Na die eerste keer leende ik van Firing een karretje op vier wielen en hiermee ging ik voor de tweede keer op pad. Ik had aan een sloot langs een zandweg buiten het dorp een paar aardige berkenboompjes zien staan en deze waren nu het doel van mijn tocht. Bij de plek aangekomen ging ik met de benen in spreidstand over de sloot staan en zo hakte ik de boompjes om met een vrij stompe handbijl. Gelukkig is berkenhout niet erg hard en na verloop van tijd, het begon al te schemeren, had ik het karretje aardig vol. Er stond echter nog een mooie berk en die wilde ik ook graag meenemen. Ik was bijna uitgeput en daar zag ik blijkbaar ook naar uit. Er kwam een Duitse soldaat aanlopen en toen hij bij mij stilhield dacht ik: 'O jé, nou ben ik erbij'. Hij keek de toestand even aan en tot

mijn stomme verbazing nam hij mijn bijltje, ging evenals ik eerst met gespreide benen boven de sloot staan en begon te hakken of zijn leven er van afhing. Hij had de dikke berk bijna doorgehakt en wilde hem omtrekken, maar bij die poging gleed hij uit en viel met zijn rug in de braamstruiken. Hij moet zich bij zijn pogingen om zich uit die wirwar van doornige takken te bevrijden wel lelijk gekrabd hebben, maar hij liet niets merken en vloekte niet. Hij trok alleen met een laatste harde ruk de berk om en legde hem op het karretje. Toen hielp hij me ook nog het zwaar beladen wagentje naar huis te trekken. Dit ging intussen hoe langer hoe zwaarder, maar hij hield vol tot aan de plaats van bestemming. Ik bedankte hem voor zijn hulp. Toen ik de volgende dag het wagentje naar Firing terugbracht, bleek een as onder de te zware last gebroken te zijn, vandaar dat het karretje hoe langer hoe moeilijker vooruit te krijgen was.

Na dit avontuur durfde ik meer en met Johan Wansink, die op dezelfde fabriek werkte als ik, beraamden we nu een rooftocht op klaarlichte dag. We wisten een eikenlaantje midden tussen uitgestrekte weilanden en namen dit als doel. Met een handkar, een paar bijltjes en een zaag ter plaatse aangekomen, kozen we een eikje van een meter of zes. Juist wilden we de zaag in de stam zetten, toen er iemand aankwam en ons er op wees, dat we dat mooie laantje wel lelijk zouden bederven als we dat boompje omver haalden. Hij wees ons een andere boom aan, waar een openvallende plek minder stoorde. Hij deed dit met spijt op zijn gezicht. Ook wij deden dit karwei niet met plezier, maar de nood dwong ons en gewetensbezwaren konden we ons niet meer veroorloven. Met heel veel inspanning gelukte het ons om twee eikjes om te leggen, voor elk één, en deze mee naar huis te nemen, waar we er nog mootjes van moesten maken.

Aangemoedigd door het totnogtoe ondervonden succes en genoodzaakt door voortdurend gebrek aan brandstof, richtte ik mijn blik na enige tijd op een grote eik, die wat langer mee zou gaan. Ongeveer 20 minuten lopen buiten het dorp wist ik een bosje met hoge zware eiken. We leenden weer de grote tweewielige handkar van aannemer Olthof en zo gingen Gretha en ik er op af. Het eikenbosje was door een smalle zandweg met de Groenlosestraat verbonden. We zochten een wel 15 à 20 meter hoge eik uit en begonnen als bijna volleerde houthakkers te zagen met een trekzaag, die we eveneens geleend hadden. Het kostte ons een geweldige en langdurige inspanning om door de verse stam heen te komen. Eindelijk was het zo ver en toen moesten we de boom in de goede richting laten vallen. Hoe het ons gelukte weet ik niet, maar uiteindelijk viel de boom met veel gekraak en een doffe smak in zijn volle lengte op de grond. We hadden het gevoel alsof we als muggen een olifant omver geduwd hadden. Wat leek ons die reus toen groot. De boom was onverplaatsbaar. Gretha en ik zijn uren bezig geweest om de stam van zijn takken te ontdoen en vervolgens in stukken van een paar meter lengte te zagen. Toen kwam de tweede tegenvaller: De wagen kon niet door de smalle, met wild gras begroeide zandweg naar de boom gebracht worden. Dus moesten we wel omgekeerd te werk gaan en de boom

Het pand van wagenmaker Harmelink (foto: collectie museum de Scheper).

naar de aan de straatweg staande wagen brengen. Eerst legden we met veel moeite een 'moot' van de eiken stam dwars op de zandweg, daarna rolden we hem op onze knieën kruipend naar de harde weg en vervolgens moesten we deze dan met vereende krachten op de wagen zien te werken. Dat ging evenveel malen als er 'moten' waren en het kostte ons weer uren van zeer ingespannen arbeid.

Maar eindelijk was de wagen dan toch volgeladen met prachtig eiken hout, dat lang in de kachel zou liggen. Gretha ging nu trekken en ik duwen en zo kwamen we na een hele dag heel hard werken tegen het donker zeer voldaan thuis.

Hoe Gretha al dit ontzettend zware werk heeft kunnen volbrengen is me nog steeds een raadsel, maar ze hééft het gedaan en de hele oorlog door heeft zij zich door flinkheid, durf en aanpakken prachtig onderscheiden. Ze is een grote hulp voor ons geweest.

De volgende dag moesten we bedenken hoe we de 'moten' tot handige kachelblokken konden maken. We kwamen tot de conclusie, dat we dit met ons gebrekkige gereedschap onmogelijk zelf konden. We vroegen hulp van wagenmaker Harmelink die drie huizen van ons af woonde. Het huis van Harmelink zat vol Duitse soldaten en vlak daarboven had hij desondanks op zolder een Joodse vrouw met haar dochttertje verborgen. Zijn enige zoon is later door de Duitsers doodgeschoten!

Toen we Harmelink vroegen om het hout voor ons tot hakbare kachelblokken te zagen, zei hij eerst niets. Toen schudde hij zijn hoofd en zei: 'Zund van dat mooie holt'. Dat was het inderdaad.

Razzia's

In het laatste oorlogsjaar werden met razzia's mannen opgepakt om in Duitsland te werken. Wanneer we het geluid van een overvalwagen hoorden, sloeg ons de schrik al om het hart. De mannen stonden instinctief steeds klaar om snel en ongezien te verdwijnen. Op een zondagmorgen stond ik me te scheren, toen het 'windgerucht' over de razzia de ronde deed. Nu stond tegenover ons huis een oud boerderijtje, bewoond door het gezin Firing. Op de deel van Firing hadden de Duitsers een stalen pantserwagen geparkeerd. Ik schoot, mijn gezicht nog vol scheerzeep, de weg over en de pantserwagen in. Hier zouden de Duitsers me nooit zoeken, dacht ik. Dat bleek inderdaad het geval te zijn, of ik stond niet op

Het boerderijtje van Firing. (fotocollectie museum de Scheper)

hun 'lijstje', want onze tweede buurman, de gemeentesecretaris Hospers, bleek na afloop van de jacht meegenomen en naar Zutphen afgevoerd te zijn. Later is hij gelukkig ongeschonden bij zijn familie teruggekeerd.

Naast dat boerderijtje hadden we samen met Firing, tegen mogelijke bominslagen, een schuilkelder gegraven: een diep gat in de grond van circa 2 x 4 meter, bedekt met naast elkaar gelegde spoorbielzen en daar overheen weer een dikke laag zand.

Op een avond leek de kust weer niet veilig voor de manlijke bevolking en dus trok ik de schuilkelder in. Na daar enige uren ongestoord in doorgebracht te hebben, ging ik in de opening staan, 't Was pikdonker en er was niets te horen. Plotseling liep een Duitse soldaat zó rakelings langs me heen, dat hij op een haar na tegen me opbotste. Hij was blijkbaar op weg naar zijn kwartier en zag mij niet. Ik zag hem echter in een flits tegen de lucht afsteken en ik voelde hem als het ware langs me strijken. Na de schrik keerde ik in huis terug, de toestand leek weer veilig.

Puinruimen

Op een dag kregen een groot aantal Eibergse mannen een oproep van de Duitsers om in gebombardeerde Nederlandse plaatsen te gaan 'puinruimen'. Ook ik kreeg zo'n bevel maar ik besloot, in overleg met mijn vrouw, om niet te gaan. Ik vroeg dierenarts Piel, die overal in en buiten Eibergen goed bekend was, of hij misschien een onderduikadres voor me wist. Na een paar uur zei hij mij dat ik maar eens met de toenmalige directeur van de Rekkense Inrichtingen, de heer Fontein, moest gaan praten. Ik op de fiets erheen en ja hoor, Fontein bracht mij op de Rekkense Inrichtingen onder in het huis van Floors. Diens woning had een met een bocht schuin aflopend dak en daaronder was tegen de zijmuur een afgeschoten ruimte gemaakt met een los te nemen luik ervoor. Dit werd in geval

*Het huis van Floors
aan de Dr. Slotlaan,
naast de directeurs-
woning van Fontein,
waar Pieter Müller
en vele anderen kon-
den onderduiken.
Foto ca. 1953. Nu het
woonhuis van Henk
Boevink. (collectie: J.
Baake)*

van huiszoeking en 's nachts m'n geheime verblijfplaats en verder at ik gewoon met de familie mee.

Toen ik daar enkele dagen ondergedoken was, kwam de heer Piel op zijn motor mij vertellen dat mijn vrouw met onze zes kinderen, waarvan er één ziek was, door de Duitsers uit ons huis werd gezet. Ons huis werd in beslag genomen door de Duitsers, omdat ik niet was komen opdagen. Voordat Duitse soldaten in ons huis trokken was het Firing met andere burens gelukt om alle meubels uit ons huis te halen en stiekem op de deel van zijn huis op te slaan. Mijn vrouw wenste onder die omstandigheden mijn terugkomst en ik ben toen achter op de motor van Piel direct naar huis gegaan. Daar trof ik mijn vrouw geheel alleen in het lege en holle huis aan. Op de trap lagen nog gedeelten van een door mij geschreven schriftelijke cursus. In de keukenmuur was een diepe gleuf, die door Anton Iliohan was veroorzaakt toen hij met een bijl de kabel van ons elektrisch fornuis, dat ook verwijderd was, had doorgeslagen. Een wonder, dat hij daarbij niet door de elektrische stroom gedood werd. Veel tijd had hij trouwens niet, want toen hij in de keuken dit levensgevaarlijke karwei opknapte, kwam aan de voorzijde de Feldgendarmarie binnen om hem in hechtenis te nemen. Door een bliksemsnelle vlucht wist hij te ontkomen. Zelf ontkwam ik niet aan 'verhaftung'. Ik moest mee naar de Kommandantur, waar een soldaat gelast werd mij voor die nacht in het kolenhok van de openbare Huenderschool (nu Menno ter Braakschool) op te sluiten. Onderweg probeerde ik de Duitse soldaat 'week' te maken en te overreden mij deze ene nacht nog bij mijn vrouw te laten. En waarachtig, het lukte na lang aarzelen, toen ik hem beloofde mij de andere morgen om 8 uur prompt bij de andere puinruimers te zullen melden.

De volgende ochtend was ik met onze damesfiets met twee stel buitenbanden per wiel wegens gebrek aan goede binnenbanden, én met een schop, op de voorgescreven plaats op de Borculoseweg. Hier werden we in colonne opgesteld. Een gedeelte ging naar Doesburg en het andere deel, waaronder ik, naar Zevenaar, waar het station door de Engelsen platgebombardeerd bleek te zijn. In mijn

groep trof ik o.a. de zoon van onze bedrijfsdirecteur Ten Cate, mijn collega's Mast en Marsman en vele andere bekenden.

(Zie ook E.H. Wesselink, Kom vanavond met verhalen, deel 3, blz. 84. De Duitsers dreigden op 3 oktober 1944 directeur Gerrit ten Cate dood te schieten wanneer niet 80% van de arbeiders zich zou melden om te graven in Zevenaar)

We werden op een boerderij buiten Zevenaar op de deel gelegd, die was volgegooid met schoven stro. We lagen, aten en sliepen daarop, maar of we ook dekens hadden kan ik me niet meer herinneren. Wel sliepen we altijd in onze kleren. Electriciteit was er slechts gedurende enkele uren per dag, evenals water, en zo gebeurde het wel eens, dat we zeer onsmakelijk water dronken uit de pomp die dicht bij de gierkelders stond. De boer vertelde ons later, dat we dat water beter niet konden drinken wegens de te nabij liggende gierkelders.

Elke morgen moesten we op onze fietsen naar het station Zevenaar om het puin te ruimen. Dat saboteerden we zo goed mogelijk door bijvoorbeeld telkens maar een halve of één hele steen op onze schop te nemen en die langzaam op de schop van onze medearbeiders over te schuiven, enz., tot dit stukje puin een klein eindje verder werd neergelegd.

Ook maakten we om de haverklap alarm. Als we maar een geluidje hoorden dat enigszins op een motor leek, schreeuwden we: Alarm! Alarm! Meteen verdwenen we allemaal naar plaatsen, waar we dekking konden vinden

Doordat de toestand er voor de Duitsers hoe langer hoe slechter op werd, gedroegen ook zij zich niet meer dapper en vlogen ze net zo hard van het 'werk' weg als wij. Als we na het avondeten bij de boerderij buiten op de grond lagen, gebeurde het haast dagelijks, dat de Canadezen, die niet ver van ons af lagen, licht storingsvuur met granaten op ons afvuurden. Dit was wel wennen, vooral toen een 16-jarig meisje op een avond dodelijk werd getroffen!

Hold oewen kop toch

Onder al die omstandigheden deden zich ook wel eens dingen voor, waarover men kan lachen. In onze groep bevond zich een Bartelink uit Eibergen. Zodra hij maar op het stro lag, viel hij in een diepe slaap en het duurde maar heel kort of hij snurkte zo luid dat er voor de meesten van ons weinig van slapen kwam. Telkens riep er wel één: 'Hold oewen kop toch!' Dan was Bartelink een minuutje stil, maar al heel gauw 'zaagde' hij er weer lustig op los. Soms, als het snurken naar een hoogtepunt leek te groeien en ineens heviger werd, riep iemand vol zelfbeklag: 'O God, doar zit'e weer op nen noest.'

Werken in Vreden

Na onze terugkomst in Eibergen (we waren er op een dag zo maar met elkaar vandoor gegaan) deed ik weer dienst op mijn kantoor, totdat wegens een sabotage daad elders een groot aantal gijzelaars werd genomen, die zonder pardon zouden worden doodgeschoten, als niet alle mannen, die daarvoor werden aangewe-

zen, zich meldden voor 'vrijwillig' werk in Duitsland. Aan deze oproep gaf iedere betrokkene ter wille van de gijzelaars gehoor en zo werden we in een lange colonne buiten het dorp opgesteld en moesten we onder militaire Duitse bewaking van Eibergen naar Vreden (Duitsland) lopen. Enkelen gelukte het onderweg, met allerlei voorwendsels of trucs alsnog in de 'natuur' te verdwijnen, maar verreweg de meesten kwamen in Vreden aan en werden daar in diverse scholen ingekwartierd. Ook ik en o.m. winkelier Trelker bij ons uit de straat en zijn 16-jarige zoon Dick en de zoon van een zekere Rietmolen, die 16 jaar was, maar wegens zijn bijzonder tengere gestalte niet ouder leek dan 12 jaar.

De Duitsers houden nogal van organiseren en dus moest er al gauw na aankomst in Vreden voor elke school een 'Kammerältester' gekozen worden. Dat werd in onze school winkelier Trelker, een heerachtige man met een fijn stemmetje als van een zoemende bij.

Onze werkzaamheden bestonden uit het elke morgen van Vreden naar het ook ca. 10 km verder gelegen Stadtlohn marcheren, daar in het gelid gaan staan en door de Duitsers herhaalde malen geteld worden, want gewoonlijk klopten de aantallen niet doordat er nog wel eens wat over de 'grüne Grenze' eclipseerden en anderen bij het afroepen der namen of zwegen óf meer dan één keer 'present' riepen. Ten slotte moesten we dan naar ons werk: 'Panzergraben' graven.

Midden door de landerijen en boomgaarden van de Duitse boeren moesten metersdiepe brede sleuven volgens een bepaald profiel gegraven worden, die in staat zouden zijn om geallieerde tanks tegen te houden, wat later onzin is gebleken. De grond was daar prima om er wat op te verbouwen, maar uiterst zwaar om er in te graven, want het was zeer vette, zware klei, waarin al gauw het grondwater kwam opzetten. Als men daar een schopje vol wou uitgraven, dan kostte dat ene schepje al een enorme inspanning. Als men dat schepje klei dan ook nog op de langzaam hoger wordende wal moest gooien, gebeurde het meermalen, dat de graver bij het omhoog werpen van de klei zelf uitgleed en op zijn rug in het koude grondwater terecht kwam.

Dit laatste overkwam eens een leidend Duits officier en toen het gebeurde ging er onder de Nederlanders een daverend gejuich op. Gelukkig was deze officier sportief genoeg om er zich niets van aan te trekken en er de Nederlanders niet voor te straffen.

Met die zware arbeid waren ook Trelker en zijn zoon Dick belast en al op de eerste dag had Trelker pech of geluk, net naar men het noemen wil. Hij droeg als 'heer' zijn gewone hoge burgerschoenen van zacht leer en werd bij het graven met zijn beide voeten zó vast in de klei gezogen, dat hij alleen met heel veel moeite telkens één been uit de zuigende klei kon trekken. Dat deed hij zo enige malen en toen kreeg hij bij het optrekken van zijn been plotseling een vreemd gevoel aan zijn voet. Wat bleek? Hij had nog wel het bovenleer van de schoen aan, maar de hele zool met hak was in de klei blijven steken. En met de andere voet ging het precies zo. Reserveschoenen of laarzen had hij niet en dus moest

hij 'ongezoold' naar onze school in Vreden teruggaan.

Voor de tengere zoon van Rietmolen kon ik al heel gauw verbetering bewerkstelligen. Het graven in de zware klei ging zijn krachten ver te boven en het gelukte mij om hem via onze 'Sturmführer' te laten aanstellen tot fietsenreparateur. Dit was een gemakkelijk baantje voor hem, want voor zover er nog binnenbanden in de buitenbanden zaten en het plakken nog enig nut had, 'repareerde' hij de buitenbanden door een ander stuk buitenband over de gescheurde of versleten plek te leggen en dit tussen de velgen vast te klemmen of met touw om en om te bevestigen.

Zelf bofte ik trouwens ook. Ik heb maar enkele dagen behoeven te graven. Al dadelijk waren er bij mijn groep in het veld of in de school klachten of wensen. De mensen konden of durfden deze niet op de Kommandantur in Vreden te berde brengen en kwamen er mee bij mij. Ik bracht die klachten dan over aan onze Sturmführer en overtuigde hem ervan, dat het noodzakelijk was mij als 'vertrouwensman' te benutten. Als zodanig behoefde ik vanaf dat ogenblik niet meer te graven en liep ik met de Sturmführer langs de pantsergrachten in wording om steeds bij de hand te zijn, wanneer mijn diensten nodig waren. In die positie kon ik onopvallend heel wat faciliteiten voor mijn Nederlandse 'medegastarbeiders' loskrijgen.

Door mijn succes als 'Vertrauensmann', welke titel ik mezelf gegeven had, kreeg ik steeds meer zelfvertrouwen en het leek me toe, dat ik aan gezag bij de Duitsers nog zou winnen en dus misschien nog meer van nut voor de Nederlanders zou kunnen zijn, wanneer ik een armband met die titel erop zou gaan dragen. Hiertoe moest ik echter een gunstige gelegenheid afwachten en die kwam pas na vrij lange tijd.

Op mijn aandringen bij zowel de Sturmführer, als op de Kommandantur in Vreden, werd na een aantal weken een pasjesregeling getroffen en werden elk weekend een aantal mensen aangewezen om met verlof naar huis te gaan. 's Maandagsmorgens moesten de verlofgangers dan altijd vóór 8 uur in Vreden terug zijn. Indien iemand er zich niet aan zou houden, zou de regeling worden ingetrokken en dus hield iedereen er zich in eigen en algemeen belang goed aan. Wonderlijk genoeg waren mijn groepsgenoten niet te overtuigen van de billijkheid, dat ook ik zelf wel eens met verlof naar huis wilde. Toen me dat te bar werd heb ik hen op een 'Pruisische' manier uitgekafferd. Sindsdien mopperden ze niet meer tegen en ben ook ik met weekeindverlof gegaan als het mijn beurt was.

Eens op de terugweg van zo'n weekendverlof (dat ging altijd per fiets) trok ik de stoute schoenen aan. Ik ging ongeveer halfweg Vreden bij een café aan en vroeg of men misschien een strookje wit katoen had, twee veiligheidsspelden, pen en inkt. De 'Wirtin' bleek familie te zijn van de Eibergse familie Spoor. Toen ik het gevraagde kreeg schreef ik in duidelijke drukletters 'Vertrauensmann' op de strook katoen. Met de twee veiligheidsspelden bevestigde ik deze

strook om m'n arm en vol vertrouwen in de mijzelf verleende titel, peddelde ik naar mijn Duitse bestemming. Onze Sturmführer zag in het geheel niet dat ik de band om had, want een band om de arm met de één of andere functie erop was bij de Duitsers heel gewoon. Ik dacht dus, dat alles in kannen en kruiken was. Maar dat viel (hoogstwaarschijnlijk door een toevallige omstandigheid) tegen. Kort na terugkomst van verlof moest ik weer op de Kommandantur zijn. Toen ik er binnen wilde gaan, kwamen er juist een paar jonge boeren uit Beltrum lachend uit. Ik ging naar binnen, maar voordat ik ook maar een woord had kunnen zeggen, greep een Duitse militair van enige rang ter hoogte van mijn borst onder m'n jas. Omdat hij daar niets naar zijn gading vond, snauwde hij mij toe, wat ik daar te maken had en ik deed mijn zegje. Daarna wilde ik vertrekken, maar toen ik al bij de deur was, riep de hoogstgeplaatste mij terug en op de band om mijn arm wijzend vroeg hij op barse toon: 'Was bedeutet das?' Ik legde het hem met een stalen gezicht uit alsof die band de gewoonste zaak van de wereld was, maar hij trapte er niet in. Ik moest de band onmiddellijk verwijderen.

Wat bleek me later? De jonge Beltrumse boeren, die zo lachend uit de Kommandantur gekomen waren, hadden een stapel door moeder thuis gebakken dikke spekpannenkoeken voor de heren Duitsers meegebracht om zo extra faciliteiten te verkrijgen. Ook hadden ze geregeld spek, boter, eieren en andere lekkernijen voor de Kommandantur onder hun jas verborgen binnengebracht. Vandaar de 'zoekende handen' van de Duitsers onder mijn jas en mijn pech omdat bij mij niets van hun gading gevonden werd.

Tabak

In de oorlog deden de mensen dingen, die ze anders nooit zouden hebben gedaan, zowel in het goede als in het kwade. Zo verbouwde bijna iedereen voor eigen gebruik groenten, aardappelen en ook wij huurden een stuk bouwland achter onze tuin. Hierop verbouwden we van alles en nog wat, ook ... tabak! Alle rookartikelen waren 'op de bon' en slecht van kwaliteit. Zo was het buitenblad van sigaartjes soms van 'gebruineerd papier', dat wel bedrieglijk op tabak leek, maar het niet was.

De tabaksplantjes groeiden voorspoedig op en werden onder de koesterende stralen van een heerlijke zomerzon al spoedig flinke planten met grote bladeren. Als die bladeren mooi goudgeel geworden waren, konden ze geplukt worden, van onderen te beginnen en zo geleidelijk al naar gelang van het rijpen hogerop. De onderste grote bladeren waren echter de beste. De rijpe bladeren moesten aan dun henneptouw geregen worden, waarbij men pikkende, zwarte vingers kreeg van het nicotinesap en vervolgens hingen we ze dan in lange lijnen in de loggia boven te drogen. Als ze goed droog waren, werden ze gesneden: de nerven eruit en de rest in zo fijn mogelijke strookjes, zodat een niet al te grove pijp-tabak ontstond. De oogst van onze eerste tabaksbouw was, hoewel ze niet gefermenteerd werd, uitstekend te roken, vooral als men bedenkt, dat we rookproe-

Tabaksplanten verbouwen in Mallem. (foto-album fam. Markerink)

ven namen met rozenbladeren, kersenbladeren, zonnebloembladeren (waarin veel oorwormen voorkwamen), klein hoeftblad, enz.

Onze reeds genoemde buurtgenoot Harmelink rookte op het laatst zelfs zaagsel, dat hij overvloedig als restproduct van zijn werkplaats in voorraad had en waarmee hij ook het fornuis stookte.

Als men bedenkt dat automobielen (vooral vrachtauto's en autobussen) geleidelijk aan werden omgebouwd van benzine- op houtgasaandrijving, bij welke laatste methode kleine houtblokjes in een op de auto gebouwde houtgasgenerator werden vergast, waarna dit gas voor de aandrijving werd gebruikt, dan is het verbazingwekkend, dat Harmelink zich niet doodgerookt heeft aan het in zijn

pijp geproduceerde houtgas. Hij moet wel een taaie rakker geweest zijn, al was hij tener, klein van stuk en zo mager als een lat, want hij is in 1973 op 86-jarige leeftijd gestorven.

Woonhuis van Te Broeke aan de Hemstea werd zwaar beschadigd. (fotocollectie museum de Scheper)

Bombardementen

De fabriek was in de laatste week voor de bevrijding enkele malen doelwit van geallieerde bommen-

werpers. (Zie: E.H. Wesselink, *Kom vanavond met verhalen, deel 3, blz. 87*) Op een middag hoorden we plotseling vliegtuiggeronk in onze onmiddellijke nabijheid. We gingen voor de ramen staan kijken wat er aan de hand was en zagen toen ineens vierkante straatkeien uit het fabrieksplein door de lucht vliegen. Ik schreeuwde direct heel hard: 'Liggen! Bombardement!'. Iedereen dook in de kortste tijd dan ook onder zijn of haar bureau. Niet echter collega Marsman. Hij bleef nog voor het raam staan kijken en net toen hij zich langzaam door zijn knieën liet zakken, vloog er een kei door de ruit en werd hij op zijn hoofd getroffen. Gelukkig voor hem schampte de kei slechts zijn schedel, zodat hij er met een bloedende striem afkwam.

Hoe wonderlijk het bij zo'n bombardement kan toegaan wordt duidelijk als ik vertel, dat één der directeurs tijdens het bombardement juist zat te telefoneren. Hij legde de hoorn op de haak en was daarna nog geen drie passen verwijderd, toen er een groot stuk beton uit het dak precies op de telefoon terecht kwam.

Een ander geval: Op het goederenmagazijn kwam een bom door het dak fluiten toen de magazijnmeester, Ter Mors, er juist doorliep. De bom ontplofte en de magazijnmeester kreeg alleen een hagel van cementkorrels van de muren in zijn schedel. Ze zaten er vast in, maar verder kreeg hij geen noemenswaardig letsel.

Nog zo iets: De chef van de buitendienst, Van Munster, zat in zijn houten kantoorje aan de rand van de fabriek. Op het gedonder van de bommen stapte hij

Jan Gijsbers als luitenant van het Canadese leger terug in Eibergen, april 1945.

De Canadezen op de Wilhelmweg, april 1945. (Collectie: J. Baake)

naar buiten om poolshoogte te nemen en juist, toen hij de deur uitging viel er vlak voor zijn voeten een bom. De bom ontplofte, maar Van Munster bleef ongedeerd! Ra ra, hoe kan dat?

Toen de bommenwerpers over ons huis vlogen en al begonnen bommen af te werpen, waardoor een huis in de Hemstea werd getroffen, stond mijn vrouw buiten, zich afvragende, hoe het met de bewoners van dat huis zou zijn afgelopen. Dat een halve kilometer verder haar eigen man onder zijn bureau kroop ter bescherming tegen de bommen van diezelfde vliegtuigen, vermoedde ze niet. Dat vernam ze pas bij mijn thuiskomst na kantoortijd.

De bevrijding

Op de dag dat de Duitsers uit Eibergen verdreven werden, rukte een Canadese tank op tot de viersprong Rekkenseweg - Groenlosestraat. Deze tank opende het vuur op een Duitse tank tegenover ons huis. Deze tank schoot terug met het gevolg dat de ruiten bij onze burens, schilder Bömer, door de luchtdruk aan splinters vlogen. Wij zaten in onze stevige, met balken gestutte kelder. Op een enkele barst na waren bij ons de ruiten nog heel omdat wij ramen hadden openstaan waardoor de luchtdruk kon ontwijken. Behalve met de tankkanonnen werd er blijkaar ook met lichte vuurwapens geschoten, want bij ons waren door twee ruiten kogels gevlogen en in de houtbekapping en een boekenkast op zolder vonden we later ook nog een paar lichtere kogels.

De Canadese tank werd getroffen door een bazooka, die door een 16-jarige Duitse soldaat was afgevuurd. Deze tank werd als zijnde niet meer bruikbaar door de Canadese soldaten verlaten. De volgende dag hebben we deze tank doorzocht en vonden we bij verrassing nog enkele daarin achtergebleven doosjes met sardines.

Nadat de Duitse troepen richting Haaksbergen waren teruggetrokken, trok de Canadese voorhoede zich terug tot in Hupsel, ongeveer halfweg Groenlo-Eibergen. Toen we dit bemerkten, zaten we natuurlijk opnieuw in angst, daar de mogelijkheid bestond, dat de Duitsers Eibergen opnieuw zouden binnentrekken, wat catastrofale gevolgen zou hebben gehad, daar onze bevrijdingsvreugde al tot uitbarsting was gekomen. Hierbij kwam nog, dat midden in die nacht Eibergen met tankgranaten beschoten werd door een geallieerd onderdeel, dat meende dat Eibergen nog steeds bezet gebied was. Enkele mensen van de ondergrondse zijn toen midden in de nacht naar Hupsel gegaan en hebben de Canadenzen duidelijk gemaakt, dat ze niet moesten schieten omdat de Duitsers al weg waren.

De volgende morgen trokken de geallieerden definitief Eibergen binnen en niemand schaamde zich voor zijn tranen bij het intens blijde en grootse gevoel dat we nu werkelijk weer vrij waren.

Openluchttheater De Maat 60 jaar

In de 60 jaar van haar bestaan heeft het openluchttheater ups en downs gekend maar het spreekt nog steeds tot de verbeelding en het bloeit als nooit tevoren. Daarom is er alle reden om dit jubileum te vieren en in ons blad aandacht te besteden aan de geschiedenis van het theater.

Hieronder volgen twee artikelen van Jansje van Dijk-Sijbrandij.

Het eerste artikel werd geschreven in 1984 toen het theater 30 jaar bestond. Het gaat over het ontstaan en de bouw in 1954, het grote succes in de jaren vijftig en zestig en de crisis in het voortbestaan toen de Huve, de Pickerhal en de televisie grote concurrenten werden. Er gloorde echter hoop omdat enthousiaste jongelui weer van alles gingen organiseren.

Het tweede artikel is recent geschreven in verband met het zestig jarig jubileum van het openluchttheater. Dat gaat over hoe een handjevol doordouwers uiteindelijk toch succes heeft gehad.

Toneel, muziek, zang en dans, alles kan in De Maat

Lijvige dossiers in het gemeentehuis van Eibergen anno 1984

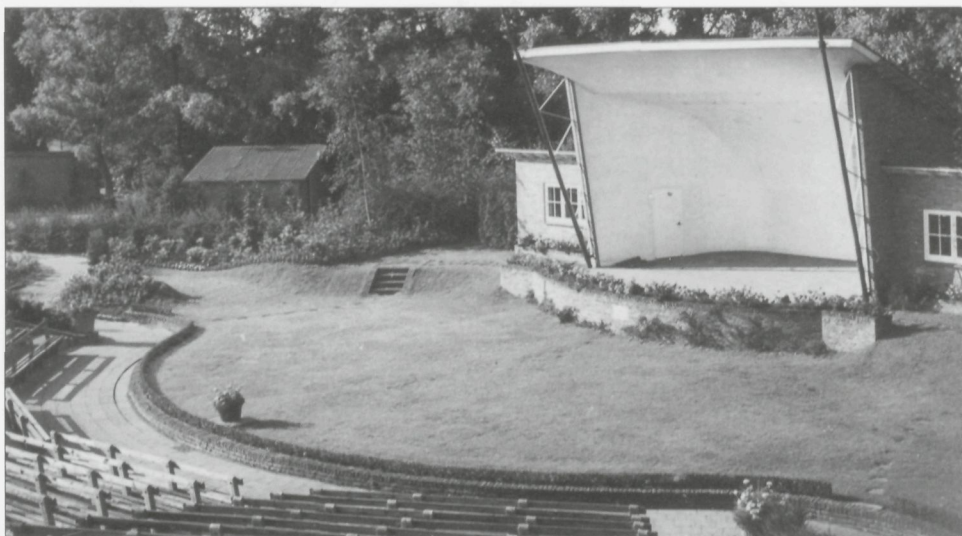
Belangstellende ambtenaren die vragen waarnaar ik op zoek ben, een wethouder die me een schaalkje kersen brengt, een koffiejuffrouw die al na het eerste kopje koffie in de gaten heeft dat de gemeentelijke koffie me goed smaakt en ervoor zorgt dat ik op dit gebied ruimschoots aan mijn trekken kom. Ze helpen me door drie lijvige dossiers heen over het ontstaan en de bouw van het openluchttheater De Maat, gelegen in het wandelpark achter het gemeentehuis.

De muzikent uit 1925 op de Zwikkelaarsweide moest in 1953 plaats maken voor een nieuwe. (fotocollectie museum de Scheper)

Niet ten koste van de 'Wederopbouw'

In vroeger tijden stond er op het Zwikkelaarsplein, dat toen nog een grasveld was en Zwikkelaarsweide heette, een houten muziektent. Deze tent, in 1925 geschonken door mevrouw Prakke-Luyten, stond ongeveer op de plaats waar nu (1984, red.) de VVV kiosk staat. De muziekkoepeel overleefde de oorlog wel, maar was in een dusdanige staat van verval geraakt dat een concert door de Koninklijke Militaire Kapel in 1952 geen doorgang kon vinden. In 1953 werd de muziektent afgebroken. Inmiddels was er al een Comité Stichting Nieuwe Muziektent in het leven geroepen, waarin onder andere zitting hadden de toenmalige chef financiën van de gemeente, de heer Zeeman, en de directeur gemeentewerken, de heer Schouten. Lag het aanvankelijk in de bedoeling eenzelfde zeskantige muziektent te laten verrijzen op dezelfde plaats, tijdens de verkennings- en oriënteringsperiode kwam men tot de conclusie dat men meer genoeg zou beleven aan een muziekkoepeel met een 'klankbord'. Concerten en muzikale uitvoeringen zouden dan veel beter tot hun recht komen. Dat hield echter ook in dat men een andere plaats moest zoeken want de Zwikkelaarsweide was daarvoor niet geschikt. Toen werd het idee geopperd om het enigszins hobbelige en rommelige weiland dat zich achter het gemeentehuis uitstrekte om te toveren tot een wandelpark en dit te bekronen met een 'muziekschelp'. Niet bij iedereen viel dit in goede aarde. Er werd op gewezen dat er legio wandelmogelijkheden waren en dat het geld, waarmee zo vlak na de oorlog gewoekerd moest worden, wel beter te gebruiken was. Na de verzekering van gemeentezijde dat het niet ten koste zou gaan van andere wederopbouwprojecten, vielen de bezwaren weg en toog men aan het werk.

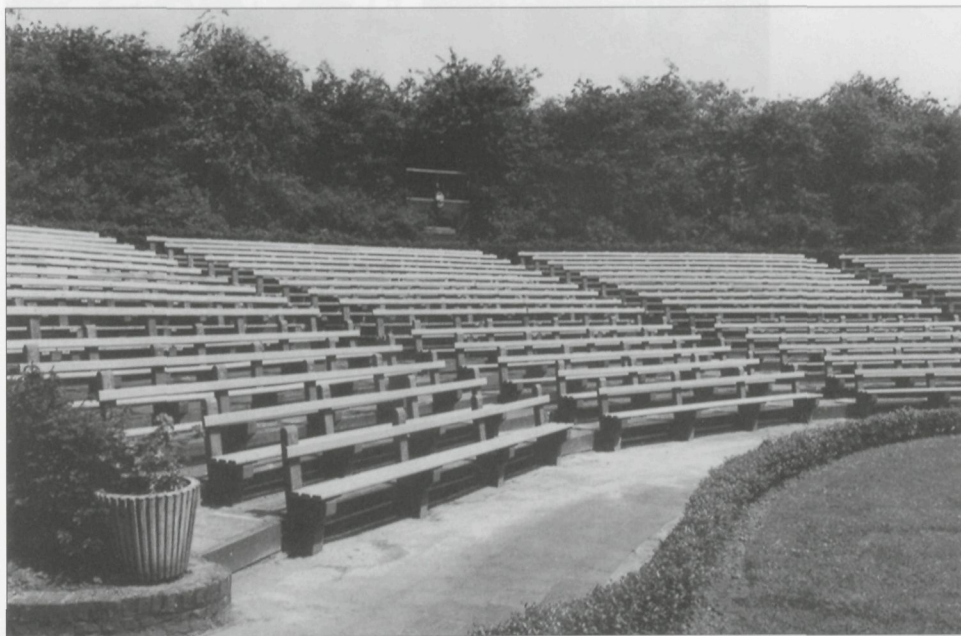
De nieuwe muziekkoepeel op De Maat werd in 1954 feestelijk in gebruik genomen. (foto-collectie museum de Scheper)

Muziektent wordt een heus theater

In die tussentijd had het Comité ook niet stil gezeten. Men had zich tekeningen van bestaande koepels laten toesturen, onder andere de Wageningse koepel die uiteindelijk als voorbeeld diende. Men had zich uitgebreid laten voorlichten door deskundigen over de stand van de koepel in verband met de zon en de windrichting, de akoestiek en de geluidsoverlast voor omwonenden. In het gemeentearchief trof ik een nogal komische briefwisseling aan tussen het Comité en een deskundigencommissie van de Federatie van Harmonie en Fanfarecorpsen. Er was besloten dat de opening van de koepel naar het noordoosten gericht zou zijn. Daarover ontstond 'gemurmureer' en toen het grondwerk enige vorm begon te vertonen bleek plotsklaps dat de opening naar het noordwesten gericht was. Haastig legde het Comité de werkzaamheden stil en na een stevige brief, waarin één der commissieleden beleed 'te dom' te zijn voor dit werk, werd de fout hersteld en kon de bouw verder gaan.

Het geld dat nodig was voor de koepel moest bijeen gebracht worden door de bevolking. Het ging om een bedrag van zes à achtduizend gulden. Via lijstcollectes, verlotingen en dansavonden kwam het geld met dubbeltjes en kwartjes binnen.

Het Comité had zich intussen gerealiseerd dat de term 'koepel' te beperkt was. Men begon te denken aan een echt theater, waar ook toneelvoorstellingen en gymnastiekuitvoeringen konden plaatsvinden. De acties onder de burgerij wer-

De tribunes hadden plaats voor meer dan 1100 toeschouwers. (fotocollectie museum de Scheper)

Volle tribunes bij de Bloemensymfonie. Men had De Maat voor de gelegenheid uitgebreid naar 1619 zitplaatsen. (fotocollectie museum de Scheper)

den uitgebreid met voetbalwedstrijden, toneeluitvoeringen en muziekavonden, waarvan een gedeelte van de opbrengst voor de bouw van het theater bestemd was. De gemeente vulde het tekort van ruim duizend gulden aan en in het voorjaar van 1954 werd het Openluchttheater De Maat officieel en feestelijk geopend.

Legendarisch

Die eerste jaren was de belangstelling aan beide kanten van het podium groot, zowel toeschouwers als uitvoerende verenigingen maakten dankbaar gebruik van de gloednieuwe voorziening. Zozeer zelfs dat men er in 1955 toe over ging vaste tribunes en imposante lichttorens te bouwen, waardoor het geheel het aanzien kreeg van een amfitheater. Tot aan die tijd had het publiek het tijdens een uitvoering met staanplaatsen moeten doen, al leenden sommige verenigingen de klapstoelen uit de synagoge om hun bezoekers te gerieven. Tijdens de jaren vijftig was er nogal wat woningbouw in Eibergen en van het zand dat vrijkwam bij de bouw van de huizen aan de Koningin Wilhelminastraat werd een steeds hoger wordende aarden wal opgeworpen waarop later de tribunes gebouwd werden. Twaalfhonderd personen konden nu een zitplaats vinden, maar voor de legendarisch geworden Bloemensymfonieën, waarvan de eerste in 1958 georganiseerd werd door het jubilerende Excelsior, moesten er nog tribunes bij gehuurd worden.

De klad in het theater

Aan het eind van de jaren zestig kwam er echter de klad in het theater, de

Opkomst van een Hongaarse dansgroep tijdens een Folkloristisch Festival. (fotocollectie museum de Scheper)

belangstelling verflauwde. Alleen het driejaarlijkse Folkloristisch Festival vermocht nog veel bezoekers te trekken. De televisie had ook Eibergen in haar greep gekregen. Door de bouw van de Huve en later de Pickerhal hoefde men het risico van 'afgelast wegens weersomstandigheden' niet meer te nemen. Het theater maakte moeilijke tijden door. Maar . . . misschien komt daar verandering in.

Jongelui streven naar herstel

Een aantal enthousiaste jongelui heeft het plan opgevat om de koepel weer in z'n oude glorie te herstellen. Niet door een, getuige de gemeentearchieven telkens terugkerende suggestie, overkapping van het theater die steeds financieel niet haalbaar blijkt, maar gewoon door dingen te organiseren en niet teveel angst te hebben voor de weergoden en de televisie. Hoewel het recentelijk optreden van Herman Brood al in dit kader plaatsvond, mikt men toch meer op het volgende seizoen. Het is te hopen dat dit lofwaardig initiatief aanslaat bij de bevolking, die indertijd door financiële bijdragen de bouw van het Openluchttheater De Maat mogelijk maakte.

Eibergen, juli 1984

Jansje van Dijk-Sijbrandij

Bron:

Archief (voormalige) Gemeente Eibergen.

Openluchttheater de Maat gered dankzij handjevol doordouwers

Duizend paraplu's

Herman van Veen twitterde: *Ik hoorde de kerkklokken luiden. Het was kwart voor de pauze. Toen ik zei: 'Hij is van het Hilton gesprongen', gingen er een dikke duizend paraplu's open. In alle kleuren. Regen donderstraalde uit de hemel. Openluchttheater Eibergen. Ik kan u nooit meer vergeten.*

We schrijven 3 juni 2004, exact vijftig jaar na de opening van het theater.

'Herman van Veen betovert Eibergen', kopte de krant. Met 1100 bezoekers is De Maat uitverkocht. Een betere illustratie van de herrijzenis van het openluchttheater is haast niet denkbaar. Iedereen die erbij was, zal het zich, evenals Herman van Veen, zijn of haar leven lang herinneren. Van Veen memoreerde de legendarische rockster Herman Brood, die op 11 juli 2001 zelfmoord pleegde door van het dak van het Hilton in Amsterdam te springen.

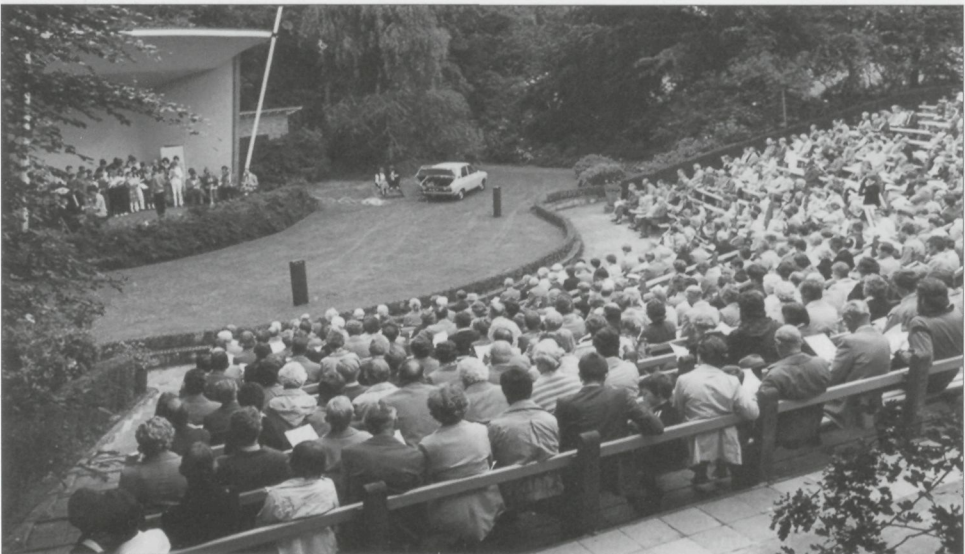
Herman van Veen, 50 jaar na de opening, geeft een concert in Eibergen. (Tubantia, foto Theo Kock)

In 1984 schreef ik voorgaand artikel over het wel en wee van het openluchttheater, dat in dat jaar drie decennia bestond, maar de toekomst zag er toen niet al te rooskleurig uit. Van 1970 tot en met 1991 werd er het goed bezochte driejaarlijkse internationaal folkloristisch festival gehouden, maar voor de laatste optredens week het comité in verband met de weersomstandigheden uit naar de Pickerhal. Het festival werd in 1970 voor het eerst op bescheiden schaal georganiseerd in het kader van het 25-jarig bestaan van de Rekkense boerendansgroep

De Plaggenmeijers, maar het had in de loop der tijd dusdanige vormen aangenomen en er was inmiddels zoveel geld mee gemoeid, dat de organisatoren het risico niet wilden en mochten lopen dat het hele evenement letterlijk en figuurlijk in het water zou vallen.

Slopen of behouden

Een dergelijke accommodatie kan niet draaien op een driejaarlijks festival en een paar andere zomeractiviteiten, zoals de openluchtdiensten in juni, juli en augustus onder auspiciën van de plaatselijke Raad van Kerken. Vanuit het idee 'het openluchttheater is meer dan een decor voor kindervoorstellingen en incidentele concerten van de muziekverenigingen' en 'we laten ons niet kisten door het weer' werd de werkgroep Openluchttheater (OLT) opgericht, die met nieuw elan evenementen op de agenda zette als een nachtfilm, een zomeravondfestival en popconcerten. Manfred Wirtz nam het initiatief. Zitting in de werkgroep hadden vertegenwoordigers van de gebruikers, te weten: de Stichting Internationaal Folkloristisch festival (IFF), Muziek op Maat (MoM), de Stichting Uw Welzijn (STUW) en de Eibergse Federatie voor Amateuristische Kunst (EFAK). In 1997 en 1998 werd het theater negen, respectievelijk tien keer gebruikt. Het complex werd met lapmiddelen zo goed mogelijk onderhouden, maar de tand des tijds knaagde onvermoeibaar door en het hele aanzien begon een steeds droeviger aanblik te bieden. Het theater kwam in november 1998 weer prominent in het nieuws, toen de gemeente het voornemen bekendmaakte het te gaan slopen. Er was jaren geen of nauwelijks onderhoud gepleegd en de kosten om het geheel te

Augustus 1981. Openluchtdienst door Het Leger des Heils. (fotocollectie museum de Scheper)

renoveren werden geschat op een slordige f 80.000, -. In de gemeenteraad was het CDA voor de sloop, de VVD dacht aan overkappen en privatiseren en de PvdA was verdeeld. Hans Pelle wierp zich op als pleitbezorger voor behoud en sprak van 'een uniek stukje Eibergen', maar partijgenote Yvette van de Kamp wilde er geen cent meer aan spenderen. Besloten werd de meningen te peilen via een enquête met daarna een 'brede maatschappelijke discussie'. Er kwam een inspraakavond en onder het motto 'Slopen of behouden' werd er een onderzoek aangekondigd.

Bezetting van het theater

Op basis van de uitslag lijkt de sloop in augustus onafwendbaar; van de ruim twintig benaderde verenigingen en instellingen spreken er zich slechts drie onverkort uit voor behoud van het theater. De werkgroep OLT is echter van mening dat 'het theater nog steeds leeft' en roept vrijwilligers op zich te melden. Aan die oproep wordt door een kleine 25 personen gehoor gegeven. De PvdA houdt tijdens de Braderie in september een eigen enquête. Van de 117 ingevulde formulieren komen er 94 terug met 'renoveren', twaalf met 'slopen' en elf inzenders komen met alternatieven als de aanleg van een kruidentuin, een weg, een jeugdhonk of een barbecueplek. De PvdA heeft uitgerekend dat instandhouding f20.000 per jaar kost, oftewel tussen de f3,50 en f7, - per jaar per belastingbetaler, eventueel te voldoen via de onroerendzaakbelasting. In januari 2001 wordt er een conceptprogramma gepresenteerd. De exploitatie wordt door vrijwilligers uitgevoerd en gemikt wordt op vijftien tot 25 voorstellingen in de periode van april tot september. Wel moet de gemeente, die volgens de werkgroep het onderhoud sterk heeft verwaarloosd, voorzien in een goede stroomvoorziening en een opknapbeurt voor het podium. Het college voelt echter niets voor die 'onverantwoorde' investering van f 25.000 per jaar, om van die ruim f80.000 voor een grote opknapbeurt nog maar helemaal te zwijgen.

De werkgroep legt zich er weer niet bij neer en in mei volgt er een heuse bezetting van het theater, in gang gezet door de door velen van 'luchtfietserij' betichte Bertus Rietman, die met zijn politieke partij Sprookje 2000 het terrein met tenten bezet. Hij ziet het theater als 'een kunst-

De projectraad 'Openlucht Theater' werd op 15 mei 2001 officieel gepresenteerd. (Tubantia, 16 februari 2001, foto Henk Braakhekke)

werk en een monument' en, creatief denker als hij is, wil hij het overnemen voor het symbolische bedrag van één gulden met de garantie dat het theater weer gaat leven. Na een week verschijnt de politie op het toneel met zes agenten en twee honden en Rietman breekt zijn tenten op en blaast haastig de aftocht.

Bergopwaarts

Toch lijkt de gemeente te gaan bewegen. De raadscommissie Welzijn spreekt zich uit voor behoud van het theater en de werkgroep krijgt drie jaar de kans om het theater nieuw leven in te blazen. Voorzien wordt in f 80.000 opknapkosten en f 15.000 voor regulier onderhoud. De gemeente blijft verantwoordelijk voor beheer en onderhoud. Tegenvaller is nog even een vernieling in maart door jongeren, die enig sloopwerk verrichten aan zitbanken, koepel, regiekamer en struiken, maar vanaf die tijd gaat het bergopwaarts. Er wordt een stevig hek geplaatst en het theater ondergaat een rigoureuze renovatie. Op 15 mei 2001 installeert wethouder Johan Jansen in het theater de Projectraad OLT en in dat jaar vinden er zeventien evenementen plaats. Bekende bands als Racoon, De Dijk, Boh Foi Toch, Jovink en de Voederbietels en Van Dik Hout hebben de weg naar Eibergen inmiddels gevonden. Te gast waren verder onder anderen Bennie Jolink, Hulzer Willem en Ronnie Tober. Nieuwe initiatieven als een grote kunstmarkt en een ijsbaantje voor de kinderen met koek en zopie en vuurkorven trekken vele bezoekers.

De Haagse popgroep Di-rect in het openluchttheater. (Tubantia 23 augustus 2004, foto Henk Braakhekke)

Als een feniks uit de as herrezen

In 2003 verwelkomt het theater bijna 4200 belangstellenden voor de diverse evenementen en in het jubileumjaar 2004 met als grote trekpleister Herman van Veen, stopt de teller pas bij 6500 concertgangers. Toch blijft er voortdurend werk aan de winkel. Na het optreden van de band Di-Rect moet fors worden geïnvesteerd in de beveiliging

en bij de overgang van Eibergen naar de gemeente Berkelland doemen er weer financiële problemen op (gemeentelijke subsidie en zo ja hoeveel?). Ook in de programmering zit het niet altijd mee, want in 2007 wordt de Hollandse Avond met Dries Roelvink, Imca Marina en Dennie Christian afgelast, omdat er maar vijf kaarten zijn verkocht.

Dit jaar bestaat het openluchttheater op de Maat zestig jaar en in de persoon van Ilse Delange is er weer een publiekstrekker van formaat. Daarnaast is er een uitgebreid feestprogramma met voor elk wat wils. Overigens leefde de werkgroep lang in de veronderstelling dat de 'diamanten' mijlpaal in 2012 zou worden bereikt, maar bij de schoonmaakwerkzaamheden kwam een ingemetselde steen tevoorschijn met daarop het jaar 1954 en dus had men twee jaar respijt voor de organisatie van een groots jubileumfeest. Het theater telt momenteel 850 bedrijfs- en particuliere donateurs en 130 vrijwilligers. Dankzij de niet aflatende inzet van aanvankelijk een handjevol doordouwers heeft het openluchttheater op de Maat weer een vaste plaats in Eibergen verworven en is het als een feniks uit de as verrezen.

Henk Nijhof, voorzitter OLT, in het vernieuwde De Maat. (foto: Rob Stevens)

Eibergen, februari 2014

Jansje van Dijk-Sijbrandij

Bronnen:

Historisch Archief Eibergen met krantenknipsels uit TCTubantia, Onze Gids, Achterhoek Nieuws, De Gelderlander, Berkelland Nieuws

Interview met Berry Kransen, bestuursvoorzitter van Openluchttheater De Maat

Zingen uit het 'Sluterboek'

Op 21 september 2013 werd in de Grote Kerk te Zwolle door burgemeester Bloemen van Berkelland en Herman Schepers uit Eibergen een plaquette onthuld ter herinnering aan de Eibergse dominee en dichter Willem Sluiter (1627-1673) die in deze kerk begraven ligt.

Bij deze gelegenheid hield Hans Werkman onderstaande lezing.

Sluterboek

Willem Sluiter is niet zo heel ver weg. Als we een paar grote stappen maken het verleden in, dan kunnen we hem nog aanraken. Omstreeks 1975 vertelde een oude dame voor de radio dat zij haar grootmoeder had horen lezen en zingen uit het 'Sluterboek'. Die oma las er omstreeks 1850 als meisje uit voor op de boerendeel, voor de knechten en de meiden. De liederen waren toen al zo'n 180 jaar oud. Ze waren van mond tot mond doorgegeven, doorgezongen. Willem Sluiter heeft op deze manier een paar eeuwen lang zijn plek gekregen onder het volk van de Achterhoek.

Nu wordt hij weinig meer gezongen, maar wel heeft hij ook vandaag in het literaire handboek zijn bescheiden plaats. Professor Klaas Heeroma (de dichter Muus Jacobse) zei bij de Sluiterherdenking in 1953 in Eibergen dat Sluiter's woordspel pittig was. Vergeleken met de ascetische Lodensteyn vond hij Sluiter meer een 'levenskunstenaar', maar dan wel 'mystiek aangelegd'. Ik citeer dit uit het mooie boek over Sluiter waarop dr. C. Blokland in 1965 promoveerde.

Heeroma zag in Sluiter niet een groot dichter, maar wel een diep menselijk dichter, vooral als hij schrijft over de dood van zijn vrouw. In zijn liedkunst, zegt Heeroma, 'zit een kloeke onderwijzing, die ons misschien wel eens wat gemakkelijk stichtelijk kan voorkomen, maar die het in de tijd en de ruimte waarvoor ze bestemd was, uitnemend deed. Sluiter kende zijn boeren.'

Platte liedjes

Willem Sluiter werd in 1627 geboren in Neede, midden in de Tachtigjarige Oorlog. Neede lag in een streek waar de Monsteren veel strooptochten hielden. Hij werd als 23-jarige predikant door graaf Otto benoemd in Eibergen, hoewel men hem daar 'te jonck en onervaaren' vond. Maar de jonge dominee was een ernstig man. Te voet doorkruiste hij de wijde omtrek van Eibergen om te troosten, te onderwijzen en te vermanen.

Als hij door dorp en dreven van Eibergen wandelde, hoorde hij de mensen zingen. Daar was op zich niets tegen, maar hij vond dat ze de verkeerde teksten zongen, ze waren veel te lichtzinnig. Jop Pollmann, groot kenner van het lied in de zeventiende eeuw, bevestigt dit. Hij schreef in 1935 in zijn proefschrift dat

Hans Werkman tijdens zijn lezing in de Grote Kerk te Zwolle.

deze volksliedjes 'walgelijk van geesteloosheid en weerzinwekkend van platheid' waren. Hij durfde er zelfs in zijn proefschrift niet uit te citeren, bang dat hij zijn lezers schoffeerde. Nu, dan zal ik in deze gewijde ruimte u maar helemaal geen citaten voorschotelen uit de platte liedjes die Sluiter in en rond Eibergen hoorde rondgalmen, je zou zeggen: 'oerend hard'.

Maar Sluiter keurde niet alleen af, hij kwam ook met alternatieven: hij schreef christelijke liederen die zijn gemeente na de kerkdienst kon oefenen en onderweg of thuis zingen. Niet in de kerkdienst zelf, daar hoorden volgens het inzicht van die tijd alleen de psalmen thuis.

De jonge dominee had met deze nieuwe liederen succes. Hun aantal groeide, het waren er op de duur 360. Al gauw kon men de boeren en buitenlui van Eibergen opnieuw zingend langs 's Heren wegen horen trekken met nieuwe liederen. Sluiter schreef:

Wech nu met all' onkuisch gezank,
Wy kennen 't ware vreugd geklank,
Waer door wy ons zoo hert'lyk meugen
In 's Heeren heil'gen Naem verheugen.

Enzovoort, te zingen op de melodie van psalm 9, zoals die later in het Psalmboek van 1773 kwam. Vele andere melodieën had Sluiter overgenomen van bestaande piëtistische liederen uit het grensgebied met Duitsland.

Komrij

Graag herinnert Sluiter er in zijn liederen aan dat het leven eindig is. Te zingen op de melodie van psalm 90:

Willem Sluiter 1627-1673

Hoe loopt de tijd als met gevlerkte benen,
Niet anders dan als of se vloog daerhenen?
Stil-swijgende vermeerden onse jaren,
Die eer men daer op merkt, zijn weg gevaren.
Men kan soo ras niet denken aen de tijd,
Of ook de tijd des denkens is men quijt.

Wat een filosofische regels van een denker. Ik herhaal de twee laatste regels:

Men kan soo ras niet denken aen de tijd,
Of ook de tijd des denkens is men quijt.

Ik citeer dit uit de dikke bloemlezing van Gerrit Komrij uit 1986, *De Nederlandse poëzie van de 17de en 18de eeuw in 1000 en enige gedichten*. Komrij zette Willem Sluiter als dichter helemaal niet op het derde of vierde bankje. Aan Sluiter besteedde hij zestien bladzijden, veel meer dan aan de grote zeventiende-eeuwse dichters P.C. Hooft (10 blz.) Revius (9 blz.) en Huygens (10 blz) en bijna evenveel als aan Vondel (20 blz.). Nu moet ik erbij zeggen dat Gerrit Komrij zich van geen literatuurstroming iets aantrok, maar bij het kiezen van gedichten altijd zijn eigen kop volgde. Ook Komrij kwam uit de Achterhoek, uit Winterswijk, en dat is ongetwijfeld van invloed geweest op zijn ruime keuze uit Willem Sluiter. Een feit is in elk geval dat hij in de twintigste eeuw Sluiter weer boven water heeft gehaald als een doorzichtige dichter over geloof en natuur.

Komrij neemt ook het lange gedicht over slapeloosheid op, 'Herdenking als men niet slapen kan'. Als je niet slapen kunt, zegt Sluiter, maar je bent verder wel gezond, gebruik je slapeloosheid dan goed door je gedachten te verheffen. Te zingen op de wijze van psalm 8:

Ook overdenk' ik in myn waeken naerder,
Hoe dat gy zelfs, o Israëls bewaerder,
Nooyt slaapt of sluymt; maer zorge draegt voor my,
Dat ik gerust en zonder zorge zy.

Huwelijk

Na twaalf jaar predikantschap in Eibergen trouwde Sluiter. Na de geboorte van zijn tweede kind stierf zijn vrouw, nog maar 24 jaar oud, en Sluiter schreef bedroefd zijn lange en gevoelige gedicht Doots Echtscheidinge:

Maar ach! Ik dagt niet dat het swaerste kruis
so snel en fel zou dringen in myn huis.

Voortaan wijdde hij zich helemaal aan God, zijn gemeente, zijn liedkunst en zijn geliefde platteland en natuur. Hij genoot van wat hij noemde het *Buyten-Leven*:

Hoe soet is 't, 's morgens op het singen
Der Voog'len, uyt het bedd' te springen.

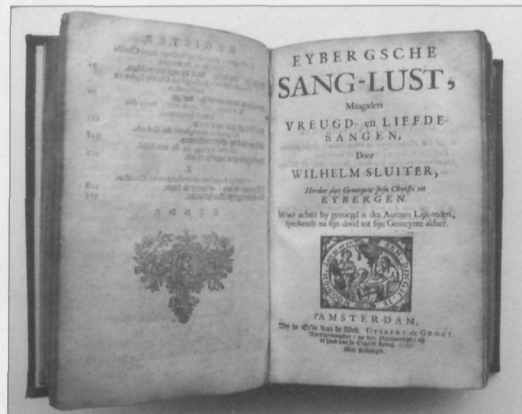
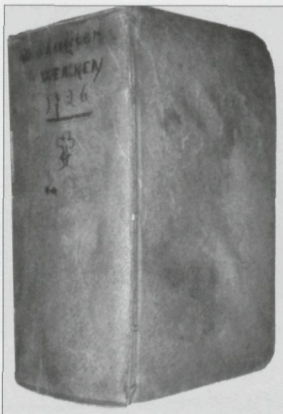
Hoe soet is 't, 's avonds na den eten,
Sich, met een vry en bly geweten,
In d'ope lucht hier te vertreên!

O! die, in schaduw van de boomen,
Soo vry, by stille water-stroomen,
Een avond-luchtjen halen mag,
Hoe soet vol-eindigt die den dag!

In 1670 verscheen zijn bekendste dichtbundel *Eibergsche Sang-Lust*, een boek dat hij opdroeg aan zijn gemeente. Hij deed méér, hij gaf aan alle gezinnen een exemplaar cadeau. Al gauw werd het overal in de Achterhoek het 'Sluterboek' genoemd. In oude Eibergse families zullen ongetwijfeld nog exemplaren bewaard worden, en anders kunt u ze gaan zien in de Willem Sluiterkamer in museum De Scheper in Eibergen. Twee eeuwen lang zijn ze ook werkelijk gebruikt, onderweg, thuis, in het zangkoor, bij begrafenissen.

'k Weet dat gy voor my bysonder
Ook een Saligmaker zijt,
Want gy weet, o Heer! hoe wonder
Uwe Name mij verblyd.

Lang niet iedereen kon in die tijd lezen. De wijde verbreiding van Sluiters zang-

boek had tot gevolg dat meer mensen die kunst wilden leren. Professor Entjes heeft gesteld dat daardoor het analfabetisme in de Achterhoek eerder overwonnen was dan in andere streken waar dialect werd gesproken. Men denkt zelfs dat dank zij Sluiter tot in de twintigste eeuw in Achterhoekse gezinnen meer leeslust werd aangetroffen dan in andere plattelandsgebieden in Nederland.

Deventer en Revius

Behalve met Eibergen had Sluiter ook veel met Deventer. Hij zat daar als jongeman drie jaar op de Illustere School, voorafgaand aan zijn universitaire studie in Utrecht. Toen hij weduwnaar was, woonden zijn jonge kinderen lange periodes bij zijn schoonmoeder in Deventer en hij was daar in 1672/1673 een half jaar waarnemend predikant.

Had hij ook iets met de grote Deventer dichter Jacobus Revius? Ze hebben elkaar niet gekend. Revius was zo'n veertig jaar ouder dan Sluiter en woonde allang in Leiden toen Sluiter als jongeman dominee in Eibergen werd. Maar Sluiter moet de gedichten van zijn collega Revius gekend hebben, die waren al in 1630 verschenen, gedichten als 't En syn de Joden niet Heer Jesu die u cruijsten'. Bovendien schreef Sluiter, evenals Revius (maar veertig jaar later) een berijming van het Bijbelse *Hooglied*. Hij moet toen toch het *Hooglied* van Revius gekend hebben.

Maar het is de vraag of Revius echt van invloed is geweest op de poëzie van Sluiter. Uit de recente biografie van Revius door Enny de Bruijn maak ik op dat het wel heel verschillende mannen en heel verschillende dichters waren. Zeker, allebei zeventiende-eeuwse dominees van calvinistische snit, maar Revius stond veel meer midden in het leven. Hij had ook als calvinist weinig problemen met toneel en met mythologische literatuur. Sluiter daarentegen was een puritein, stond huiverig tegenover het culturele leven. Sluiter moet gezien hebben dat de calvinistische dichter Revius in zijn poëzie de lijn van de Godsopenbaring in de Bijbel volgde, terwijl Sluiter als gevoelige piëtist de gang van het geloofsleven van het hart volgde. Tussen Revius en Sluiter waren er dus behoorlijk grote verschillen, in kwaliteit en in thematiek.

Eenzaam

Als u wilt weten hoe Sluiter in Eibergen in zijn pastorie leefde, dan moet u zijn *Eensaem Huis- en Winter-Leven* lezen. Hij beschrijft in dichtvorm hoe hij soms een glas wijn drinkt 'tot koestring van myn maag're huid'. Hij vertelt dat hij niet van schoonmaak houdt; spinnenwebben zijn immers goed tegen bloedingen. Hij bemint de eenzaamheid, daar heeft hij veel over geschreven, en dat komt tot een hoogtepunt in deze twee treffende regels:

Nooit ben ik minder eensaem dan

Wanneer ik eensaem wesen kan.

Vlucht

In het rampjaar 1672 vielen de Munstersen de Achterhoek weer eens binnen. Ze wilden Sluiter arresteren. Hij zag het aankomen, hij had zijn beide kleine kinderen al naar hun grootmoeder in Deventer laten gaan. Zelf vluchtte hij weg uit zijn geliefde pastorie in Eibergen en kwam ook terecht in Deventer, waar hij een half jaar waarnemend predikant was. In die tijd kreeg hij het verzoek om dominee van Rouveen (gemeente Staphorst) te worden. Hij nam dat beroep aan, maar hij heeft het ambt daar nooit bekleed. Terwijl hij in Zwolle logeerde bij zijn zwager, die arts was, werd hij ziek en stierf in december 1673, 46 jaar oud. Hier in de Grote Kerk van Zwolle ligt hij begraven, naamloos. Blokland schrijft in zijn dissertatie: 'Er is geen herinnering aan zijn graf in de kerk.' Vanaf vandaag is dat dus niet meer waar.

Sluiter tegenwoordig

Boven rouwadvertenties staan nog wel eens dichtregels, geliefde citaten van Vasalis, Toon Hermans, Jacqueline van der Waals, Willem de Mérode. Eén keer trof ik op die plek een gedicht van Willem Sluiter aan. In mei 1999 overleed in Waalwijk Sluiters biograaf dr. C. Blokland. In Trouw las ik boven zijn overlijdensbericht twaalf regels uit Sluiters 'Avondlied tegen de schrik der nacht', waaronder deze regels:

Ey wilt doch by my blyven, Heere,
Vermits de dagh nu is gedaelt,
Met myne siel ick U begeere,
Dat Ghy my in de nacht bestraelt.

In onze tijd is Willem Sluiter hier en daar op bescheiden wijze nog aanwezig in onze samenleving. In Eibergen is een Willem Sluiterstraat, een Willem Sluiterkamer en een Willem Sluiterschool. Ook Utrecht heeft een Willem Sluiterstraat, maar wel in de goede verhouding, want het is een zijstraat van de brede Vondellaan. In Staphorst is een Willem Sluiter Scholengemeenschap geweest, die later is opgegaan in het Pieter Zandt College. Maar in het gebouw in Staphorst staat nog altijd een borstbeeld van Willem Sluiter.

Er bestaat een goed boekje van Arend Heideman, 'De kleine leeuwerik', met een levensbeschrijving en een bloemlezing uit zijn werk. Ik vertelde al: er is een relatief ruime keuze uit zijn werk in de dikke Komrij van de zeventiende eeuw. En vanaf vandaag is er in deze kerk een mooie herdenkingsplaquette.

Herinnert ook de Sluitersweg in Rouveen aan onze dichter? Als u ter hoogte van Rouveen over de A 28 rijdt ziet u de naam op een onderdoorgang. Maar nee, de Sluitersweg is genoemd naar een meervoud, Sluiters, namelijk naar zijn kleinzoon Willem en zijn achterkleinzoon Otto die later wel predikant van Rouveen werden. Recent onderzoek in Rouveense kerknotulen heeft echter uitgewezen

dat Willem senior misschien toch een half jaar predikant in Rouveen is geweest. Het is niet helemaal duidelijk. In elk geval heeft zijn nageslacht er tientallen jaren gepreekt.

Bezinning

Ten slotte. In deze bijeenkomst worden door de bijna 100-jarige zangvereniging ONO uit Eibergen liederen van Sluiter gezongen. Ik zocht even op internet naar ONO en ik zat al gauw te luisteren naar een opname van het koor. Het zong in het dialect van de Achterhoek een geestelijk lied 'De maon is op egaone', over de wens om hier op aarde te leven, maar wel met de Sluiteriaanse gedachte dat er een leven na dit leven is:

Heer, laer ons in te zene,
- wat ook de weld wil beden - :
dit laeven geet veurbi'j.

Dit lied is oorspronkelijk in het Duits geschreven door de achttiende-eeuwse dichter Matthias Claudius. Later is het voor ons *Liedboek voor de kerken* in het Nederlands vertaald door Muus Jacobse (de dichter die in 1953 een rol speelde bij de Sluiter-herdenking): 'De maan is opgekomen' (*Liedboek 391, Nieuwe Liedboek 246b*). Met de Achterhoekse vertaling is de cirkel weer rond. Dit lied ligt heel dicht bij de geestelijke klank van Willem Sluiter. Deze zang en ook de liederen van Sluiter die vanmiddag gezongen worden, zeggen mij dat de stem van Sluiter niet alleen iets uit het verleden is. Die stem kan ook toekomst hebben in onze tijd, waarin men weer vraagt naar meer geestelijke bezinning.

Zwolle, 21 september 2013

Hans Werkman

Auteur

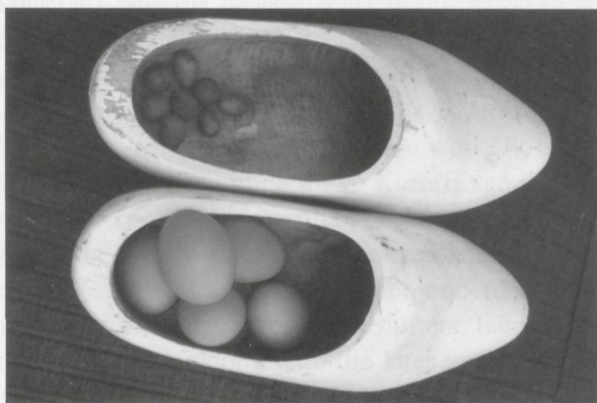
Johannes (Hans) Werkman (1939) werkte in het basisonderwijs, was later leraar Nederlands en is een dichter, schrijver en literair criticus van protestantse signatuur. Hij publiceerde ruim vijftig boeken. Hij heeft incidenteel ook geschreven onder de pseudoniemen 'Johannes Grashuis' en 'Noortje Cox'. Zijn bekendste werken zijn *Een calvinist leest Maarten 't Hart* (een verzameling literatuurkritieken en essays, 1982) en de biografie *De wereld van Willem de Mérode* (1983). Voor dit werk kreeg hij in 1986 de Henriëtte de Beaufortprijs van de Maatschappij der Nederlandse Letterkunde.

Oetgekokt

Och, wat heb ik daor toch zitten? Jos kek nog ens good naor ziene mouwe ton hee al effen op de fietse zat. Dat kump der van as ie met de goeie kleare an nog effen in 't krielenhok loopt. Net veur dat Kapelaon Josephus vot wol gaon veur een hoesbezeuk an ziene parochianen had hee nog vlot de eiere oet 't höksken ehaald. Jao, Kapelaon Jos had ne grote lefebrieje en dat waar'n ziene krielkipkes. En ut waar'n neet maor zukke kipkes, nee ut waar'n kipkes waormet hee al een maol of wat in de prieze wasse vollen op de jaarlijkse tentoonstelling in een dorp iets wieter op. Deur de parochianen worden hee der manks een betje met eplaogd. Wal in de prieze, maor nooit 'n eersten.

De boeren waar'n drok an ut grösmeien. De frisse greune blaekes worden van alle kanten deur de zönne beschenen. Ut was nog wal gin juni maor ne dag as vandage kon ie gerust ne zommersen dag neumen. In de wieten zag Jos al ut hoes van Anneke en Derk. Twee jongeleu dee al een jaor of wat trouwd waar'n. Met Anneke kon Jos ut onmundeg good vinden. At ze met mekare aan de praot waar'n dan kwam der haoste gin ende an. Anneke, was 'n vernemsteg deerntje. Ze mog geerne laezen en had ne brede interesse. De praot ging met eur neet allene over weer en wind.

Ton Jos ut arf op dreien kwam ut höndje der al gemeudelek an kwispel'n. Blekken deed ut beestje neet. Zeker neet wanneer Kapelaon Jos der an kwam. Den had altied wal iets in de tesse waor ut höndje gek op was. Ton Jos ziene fietse hendeg tegen den appelboom had too ezat en op de deure an leep, zoog hee nog net dat Anneke in 'n hof an 't wark was. Hee gong neet naor binnen en beslot um maor effen op de tuinbanke den tegen ut hoes an stond te gaon zitten. Van daor oet had hee een onmundeg mooi oetzicht op 'n hof waarin Anneke drok an 't wark was. De hond was weer op 'n meter of wat van Anneke gaon

liggen en gin mense had in de gaten dat Jos rustig op de banke zat. Jos bladeren wat deur zien notitiebeuksken en kek af en too op. Ut was een vraedig tafereeltje zo as ie dat allene maor in den hof van Anneke en Derk konnen antreffen. Ne hof vol met fris greun met daor tussen in ne jonge vrouwe in de bleuj van eur laeven. Anneke stond veuraover tussen de blomen 't onkroed vot te halen. Een plaogerig stemmeken in Jos zien heufd vroeg of hee ut zoo good zeen kon. Ach, schei toch oet! Natuurlijk mankeern Jos niks an de ogen. Hee grep noks naor ziene tabaksdeuze en stoppen zich de piepe. Net ton hee de piepe an 't dampen had en ne keere een betje mos hoosten kreeg Anneke in de gaten dat r volk op de banke zat. Met eur frisse snuutje kek ze op en vaegen gauw eure hande af an 't grös dat van den morgendauw nog luk nat was. Met ne vlotten trad leep ze op Jos an en der volgden ne hartelijke begroeting. Ie mot mie maor neet kwelleke nemmen dat ik der zo bie lope, maor as ik in den hof an 't wark bunne dan heb ik ut leefste neet al te völle kleere an. Jao, dat kon Jos was begriepen en ut stemmeken in zien heufd zei haoste hard op dat hee dat ok helemaole neet arg vond.

Ton Anneke de koffie in had egotten lepen de krielkipkes zo wat onder ut tuintäöfelken deur. Jos zoog de mooie lijnen in de veren van de hennkes en prakkezeer'n dat hee wal gerne een stuk of wat eiere van dee hennen wol hebb'n. At hee de eiere dan onder ne breudse henne deed dan konnen daor ok misschien wal hele mooie kuukskes oet kommen. En wee wet dat ut der dan toch nog van zol kommen dat Jos ne eersten pries zol winnen op de tentoonstelling. Zo hendeg an praoten Jos een betjen op dee mooie krielen an en Anneke vertellen met een lach op eur gezichte dat Derk der onmundeg wies met was. Ut bunt net ziene kindere en veuralsnog zult dee ok wal ziene enigen blieven. Oh, dach Jos zonder dat hee der iets op zei. Hee had eigenlijk noo meer belang bie de kippen en zetten de oetbreiding van de parochie maor effen op de tweede plaatse. Wat 't zwaorste is mot 't zwaortse waegen. Ie kunt neet altied winnen zei ut stemmeke in ziene gedacht'n. Nao dat ze over van alles en nog wat hadden epraot worden ut tied veur Jos um te gaon. Ton Jos de fietse bie de kop had kwam net den krielhane achter de struken vandan. Veur Jos de aanleiding um ut gesprek nog effen op de krielen te brengen. Wat zol ut toch mooi waezen dat hee en stuk of wat eiere kon kriegen. Anneke kek Jos an en zei dat ze 't Derk zol vraogen. Maor ik belaoove oe niks Jos, want Derk is onmundeg wies met ziene kipkes. En of Derk noo zit te wochten op 't moment dat Kapelaon Jos der met 'n eersten pries vandeur geet volgend jaor? Anneke zoog de buje al hangen. Net veurdat Jos zien been over 't zadel sloog en vot wol gaon gooiden hee der nog effen ne biebeltekst tegen an um de goodwillendheid van Derk wat an te moedigen en ton stappen hee echt op. Anneke kek um nao tut ze um achter de grote eken niet meer zeen kon.

Onder 't meddagetten vertellen Anneke an Derk dat Kapelaon Jos d'r ok nog

was ewes. Met een stuk vleis achter de kieuwen vroeg Derk of de Kapelaon misschien ok nog iets over . . ? En zonder oet te praoten nikken hee noar ne plaatse argens onder den boezem van Anneke. Ach nee, buj toch wiezer, nee daor hef hee met gin woord over esproken. En at hee daor over begonnen was dan had Anneke um wal van antwoord edeend. Neuh, hee hef effen koffie edronken en wie hebt gezellig epraot. Hee hef nog wal evraogd of ie ok misschien nog tien krieleiere konnen missen. Hee wil ze geerne onderleggen en hopt der mooie kuukskes van te krieggen. Ut veel Anneke met dat Derk drek zei dat hee d'r stuk of tiene zol bewaar`n en dat Anneke ze dan maor ne kere naor Jos mos brengen.

`n Zommer was haoste al weer veurbiej. Ut was `n natten zommer ewes. Gin standvastig weer en vake raegen. Maor met ut school- en volksfeest was `t warm en zunnig. Warm en dorstig zaeden de keerl's ton ze an `t schap stonden te pötjen. Derk had zich ok good vermaakt en neet op `n glaesken bier meer of minder ekekken. Ze hadden gruwelijk schik met mekare. At Derk genog praotewater achter over eslagen hef dan geet ut met de proat een stuk vlotter. De keerl's lachtten zich te basten ton Derk an `t vertellen kwam over dee eiere dee hee Anneke met egeven had veur Kapelaon Jos. De träöne leep`n de mansleu over de wangen ton Derk vertellen hoo bedretten Jos had ekekken ton hee vertellen dat ziene breudse henne dree wekke veur niks op de eiere had ezetten. Gin één ei was oet ekommen! De keerls sloegen met de vuuste op taofel van `t lachen ton Derk vertellen dat hee de eiere stiekem een paar minuten flink had ekokt veur dat hee ze an Anneke met had egeven. Maor of ut noo wal zo wies van Derk was um zo greuts zien verhaal te doon? Wat blif d'r noo geheim in een klein dörpken?

Derk kwam net met `t peerd veur de stortkaore an veuren ton Kapelaon Jos der ankwam op de fietse. Op de kaore stonden en stuk of wat mende met eerpele. Groten en kleinen, alles deur mekare. Jos gaot maor manks naor de kökken. Anneke zal de koffie wal klaor hebben. Ok noo was `t weer geneuglek um effen an de kökkentaofel te zitten bieje Anneke. De tied vlaog veurbie. Jos kek op de klokke en maken anstalten um te gaon. Met ton hee opstond kek Anneke um met eure mooie ogen an en vroeg um hoo `t um ging met de kuukskes. Op ens worden `t effen stille in de kökken. Kapelaon Jos was `n eersten den de stille verbrok en begon te vertellen hoo `t um met de eiere vergaone was. Ton hee zien verhaal edaone had ging Anneke staon en kek Derk met eure hande in ziet an. Derk worden alsmaor kleiner en ton de scheerbeurte veurbie was dach Derk ut nog goot te kunnen maken deur Jos een stuk of twintig eiere te brengen. Maor daor kwam Derk neet met vot. Dat was wal iets te makkelijk. Nee Derk ie zult er toch veur motten boeten. Op de delle wees Jos naor de eerpeltonne en zei tegen Derk dat hee der tiene oet mos halen. Derk grep metene de grootsten. Hee

wis ok wal dat hee met stroop meer vlegen zol vang'n dan met azien. Nee Derk, ik wille dat ie de tien kleinste eerpeltjes oetzeukt dee ie kunt vinden. Eerpeltjes dee zo klein bunt as ne knikker en zo greun en hard as ne kiezel. Veur straf doot ie dee eerpeltjes dree wekke in ouwe klompe. Vieve in den rechter- en vieve in den linkern klomp

Allebastend wat veel dat tegen. Eers dach Derk dat ut nog wal met veel met dee eerpeltjes in de klompe. Maor as ie effen de gedachten der neet good bieje hebt dan heb ie zo weer zo'n rotting onder de voet. En ut was maor goot dat Kapelaon Jos dan altied neet heurden wat Derk der dan oet kraomen. Elke kere dat Derk weer zonne harden kiezel onder de veute had mos hee denken aan dee gekokte eiere.

De dage begonnen al weer een stuk langer te worden. De kieften wassen der weer en ut rok boeten net of 't veurjaor weer in de loch zat. Derk en Anneke kwammen oet 't kantoor van den notaris ton ze Kapelaon Jos tegen ut lief lepen. Ze hadden een stuk grond ekoch en hadden dat laoten beschrijven. Ik zee wal dat ie de klompe noo neet an hebt, lachen Jos. Met dee opmarking was 't ies metene brokken. Anneke veulen iets bliejs deur eur hen gaon. Ach, ie hadden Derk ens motten heuren notjen at hee 's morgens de klompe an deed, zei Anneke met ne lach in eure stemme. Maor 't was zien eigen schold. Dat oetgekakte gedoot. Nee zukke kunsten zal Derk neet meer oet halen. Anneke was bliej dat 't noo allemaole oet de weg was met dee krieleiere. Ut lek eur noo een good moment um 't er effen van te nemmen. Wet ie wat wiele doot Derk, wiele gaot effen naor Aaltjen en dan drinke wie met mekare ne borrel op dissen mooien dag. Gao ie ok effen met Jos?

Nòh, den borrel ging der weer olderwets in. Jao, ik wille wal eerlijk toegeven dat ik oe manks wal konne vervleuken as ik weer zonne kiezel onder de veute krece, zei Derk tegen Jos ton ze naor boeten lepen en 't hoge tied was um op 't hoes an te gaon. Tsja greulen Jos, misschien had ik oe der ton toch nog een advies bie motten geven. Derk kek met gefronste wenkbrouw'n op. Derk, as ie dee eerpeltjes veur dat ie ze in de klompe deden noo ok effen good hadden ekokt dan

Derk krabben zich effen duftig onder de pette. En veur dat hee wat zeggen kon dreien Kapelaon Josephus zich umme. Zalige Paosen jongeleu en ton kuier'n hee hendig op de pastorie an.

Ons zoekplaatje: oplossing Old Ni-js, nr. 75

1. Herman Menkhorst, 2., 3., 4. Johan te Hennepe, 5. Siep te Hennepe, 6.

Bovenstaand zoekplaatje stond in nr.75. We gingen op zoek naar een zestal personen die aan het werk zijn in een fabriek. Dit leverde een tweetal reacties op en drie namen. De foto is destijds gemaakt in de Pickerfabriek van Prakke. Een herhaald oproep in ons vorig nummer heeft er niet toe geleid dat er namen zijn bijgekomen. Toch ben ik wat meer te weten gekomen over deze foto door Marjo van Nes. Zij is vrijwilligster bij museum De Scheper, waar zij collecties archiveert. Zij overhandigde mij een krant van de G.O.C. van vrijdag 2 juli 1954 met daarin een artikel over het 100-jarig bestaan van de Gebr. Prakke. Hierin zijn ook een viertal foto's opgenomen, waarvan bovenstaande foto er één is. Het geeft ons een kijkje in de afdeling waar pickers worden gemaakt. De krant besteedt er een hele pagina aan, dat als titel heeft 'Eeuwfeest in Eibergen, Gebr. Prakke, een bedrijf met karakter'. Het artikel begint met: Dat op de achtste juli van het jaar 1854 bij Koninklijk Besluit aan Jan Everhardus Prakke verlof is verleend tot het oprichten van een leerlooierij te Eibergen. Dan is er een korte levensloop van de oprichter en beschrijft men de gestage groei van het bedrijf. In 1903 was als nevenbedrijf de Pickerfabriek al flink op gang, met als directeur de heer J.W.C. ter Braak. Het artikel besluit met de woorden: 'Vast staat dat de Prakke's karakter tonen, wat van lang niet alle moderne bedrijven gezegd kan worden'.

Johan Baake

Ons zoekplaatje: oplossing Old Ni-js, nr. 76

1. Herman Krooshof, 2. Bernard Krooshof, 3. Wim Grooters, 4. Mevr. Wentink, 5. Gerrit Klein Bruinink, 6. Bertus Horstman, 7. Johan Keuper, 8. Gerrit te Luggenhorst, 9. Johan Meulenkamp, 10. Jan Emsbroek, 11. Willem Klein Hazebroek, 12. de buschauffeur, 13. Herman ter Maat, 14. Henk Ezerman, 15. Jan Groot Wassink, 16. Jan Mellink, 17. Johan Pennings, 18. Johan? Houwers, 19. Jan Bouman, 20. Gerrit Keunen, 21. Johan Freriks, 22. Jan Kremer, 23. Vreeman, 24. Harry Prinsen, 25. Hendrik Hietland, 26. Annelies Wentink, 27. leraar Wentink.

Bovenstaande foto bleek voor een aantal leden niet moeilijk. Henk Ezerman en Herman ter Maat, beiden op deze foto, geven aan dat de foto is gemaakt ter afsluiting van het schooljaar 1951/52 van de Lagere Landbouwschool in Eibergen, waarbij een uitstapje werd gemaakt naar Ouwehands Dierenpark in Rhenen. Jan Hoitink, Arent ter Weeme en de familie Hennink herkenden meteen meester Wentink en dochter Annelies. Verder kreeg ik reacties van Janna Vervelde-Horstman die haar broer Berend herkende (deze werd slechts 27 jaar oud) en van Gerda Endeman die, zoals zij schreef, ook een poging waagde met een aantal namen. Een tweetal namen kreeg ik van Jo Goorhuis die al ruim 50 jaar weg is uit Eibergen. Van Johan, Marietje en Paul te Koppele kreeg ik de reactie dat de foto ook terug te vinden is in het boekje Boerenwerk, Honderd jaar afdeling Eibergen van de Gelderse Maatschappij van Landbouw (1995, HKE). Iedereen, wel of niet genoemd, bedankt voor zijn of haar reactie.

Johan Baake

Ons zoekplaatje: nieuwe opgave

Bovenstaande foto komt uit het foto-archief van museum De Scheper. Helaas staat er niet op vermeld waar de foto is gemaakt. Wel dat de foto is gemaakt door Henk Braakhekke. Hij was in de laatste decennia van de vorige eeuw persfotograaf van Tubantia/Twentse courant. Deze foto zal destijds in de krant hebben gestaan. Het lijkt me geen bijeenkomst voor alleen senioren want achter in de zaal zie ik ook veel jongeren zitten. We gaan allereerst op zoek naar namen van personen op de eerste twee rijen, zo'n 24 in getal. Wie kan ons helpen?

De vragen zijn:

- Wie kent één of meerdere personen?
- Waar en wanneer is deze foto gemaakt?
- Was dit bij een bijzondere gebeurtenis?

Reacties, graag schriftelijk of per email, zijn welkom bij:

J. Baake, Nieuwenhuizenstraat 5, 7161VB Neede.

Email: redactie@historischekringeibergen.nl

Prijslijst boeken (maart 2014)

Kom vanavond met verhalen. Eibergen in oorlogstijd - E.H. Wesselink

Deel 1 - <i>De Jodenvervolging</i> , 1990	€ 12,00
Deel 2 - <i>De moed der machtelozen</i> , 1992	€ 14,00
Deel 3 - <i>Hoe de oorlog is verdwenen</i> , 1995	€ 15,00

<i>De Hölter. Verzamelde gedichten</i> - W. Odink	€ 7,00
<i>Boerenwerk</i> - B.H.M te Vaarwerk en L.A. van Dijk	€ 7,00
<i>Geschiedenis van de Oude St.Mattheus van Eibergen</i> - E.H. Wesselink	€ 14,00
<i>Kostgangers van Onze lieve Heer</i> - H. Odink en E.H.Wesselink	€ 2,00
<i>'t Ies kan liejn</i> - L.A. van Dijk	€ 5,00
<i>Oud Rekken in beeld</i> - Joh. Baake (red)	€ 5,00
<i>Hendrik Odink, Folklore en Vroomheid in Berkelland</i> - collectief.	€ 5,00
<i>Hof te Vaarwerk en zijn bewoners 1188-1900</i> - B.H.M. te Vaarwerk	€ 18,00
<i>De Zwolse School</i> - Harry Blanken en Willy Gelinck	€ 7,00
<i>Leven in Geleende Tijd, over Menno ter Braak</i> - Leon Hanssen	€ 10,00
<i>In de baan van de windhoos, De Stormramp van 1 juni 1927 in de gemeente Eibergen (herziene uitgave)</i> - B.H.M. te Vaarwerk e.a.	€ 15,00
<i>Boerderij- en Veldnamen in Eibergen</i> - E.H. Wesselink e.a.	€ 20,00
<i>Ut maeken van Roderlo</i> - Joop Brens	€ 2,50
<i>Bloemensymphonie, Het wonder van Eibergen</i> - J. Baake e.a.	€ 20,00
<i>De Scheper</i> - Geesje Gossink	€ 3,00
<i>Kleine Eibergse Historie in tien verhalen</i> - E.H. Wesselink	€ 15,00
<i>Willem Sluyter anno nu, De kleine leeuwerik</i> - A.J. Heideman	€ 3,00
<i>Old Ni'js, losse nummers 1 t/m 49</i>	€ 5,00
<i>50 t/m 77</i>	€ 6,00

Genoemde prijzen zijn exclusief verzendkosten.

Boeken kunnen worden besteld via het bestelbiljet of telefonisch via

Dick Somsen, Mllumse Molenweg 23, 7152 AT Eibergen, tel.: 0545 472517

Alle door de Historische Kring Eibergen uitgegeven publicaties,

ook de niet meer leverbare, zijn te vinden op de website:

www.historischekringeibergen.nl

Historische Kring Eibergen - Bestelbiljet boeken

Dick Somsen, Mallumse Molenweg 23, 7152 AT Eibergen. tel.: 0545-472517.

Ik heb belangstelling voor de volgende uitgave(n) uit de lijst, vermeld in deze Old Ni-js:

.....

.....

.....

.....

Mijn naam.....

Adres.....

Postcode en plaatsnaam

Handtekening.....

Historische Kring Eibergen - Ledenwerfactie

Aan Dick Somsen, Mallumse Molenweg 23, 7152 AT Eibergen, tel.: 0545-472517.

Ik geef als nieuw lid van de Historische Kring Eibergen op:

Naam nieuw lid

Adres

Postcode en plaatsnaam

Ik kies als premie het boek: 0 **Boerenwerk**, B.H.M. te Vaarwerk, e.a. (red.) of

 0 **Oud Rekken in beeld**, J. Baake (red.)

* Doorhalen de naam van het boek, dat niet wordt gekozen.

Mijn naam.....

Adres

Postcode en plaatsnaam.....

Welkomstattentie nieuw lid: **In de baan van de windhoos. Stormramp van 1 juni 1927**
 in de gemeente Eibergen, B.H.M. te Vaarwerk, e.a. (red.).

Drukkerij Maarse bv

Historisch Archief Eibergen

Openingstijd:

Elke zaterdag van 10.00 - 14.00 uur

Locatie:

**Bovenverdieping Kulturhus 't Spieker,
Kerkstraat 30, 7151 BW Eibergen
(Er is een lift aanwezig)**

